

PROBLEME DE ARBITRAJ

PRACTICĂ ARBITRARĂ — DECIZII ALE PRIMULUI ARBITRU DE STAT

— Selecționate, adnotate și comentate de M. Bartok și E. Popa, din Arbitrajul de Stat Central —

Livrări

● **Livrări de produse. Nerespectarea sortimentelor contractate.** În contractul intervenit între părțile în litigiu au fost nominalizate sortimentele și cantitățile în cadrul grupei de produse repartizate.

Intrucât pârta a livrat cu întârziere unele sortimente, iar unele cantități au rămas nelivrate până la finele anului de plan, reclamanta a solicitat penalități de întârziere și de nelivrare în temeiul art. 47 din Legea contractelor economice nr. 71/1969.

În apărare, pârta furnizoare a susținut că și-a îndeplinit obligațiile contractuale prin livrarea altor sortimente, din cadrul aceleiași grupe de produse, care au fost acceptate de beneficiară.

Apărarea pârtei a fost înlăturată, reținându-se — printre altele — că potrivit practicii arbitrale în materie, livrarea și acceptarea altor sortimente din aceeași grupă de produse, decât cele prevăzute în contract, în cazul când acestea nu sînt stabilite prin repartiție, echivalează cu o modificare de contract prin acordul părților.

Această soluție se justifică numai în situația în care beneficiarul are posibilitatea să dea sortimentelor primite, în locul celor contractate, aceeași destinație economică.

În speță, pârta a livrat cantități mai mari de fire re-lon textile subțiri în detrimentul celor groase.

Intrucât reclamanta — beneficiară a întocmit planul de producție pe sortimente de țesături și în raport de acesta a încheiat contracte cu beneficiarul său, nu se poate considera că a acceptat înlocuirea firelor groase contractate cu cele subțiri, livrate în plus în raport cu contractul, deoarece acestea aveau fiecare utilizări distincte în procesul său de producție.

În aceste condiții și avîndu-se în vedere faptul că interesul economiei naționale impune realizarea unei producții diversificate sortimental, s-a considerat că pârta furnizoare avea obligația să-și îndeplinească sarcinile contractuale nu numai sub aspect cantitativ ci și pe structură sortimentală. (Dec. P.A.S. nr. 441/1982)

● **Livrări de produse. Nelivrarea la termen. Cantități nevagonabile.** Potrivit contractului intervenit între părțile în litigiu expedierea produselor urma să se facă de către furnizor pentru cantitățile vagonabile.

Pentru cantitățile nevagonabile, potrivit contractului, mijlocul de transport trebuia să se asigure de beneficiar.

În speță, restanța nelivrată la termen era nevagonabilă (3 t).

Intrucât potrivit contractului beneficiarul avea obligația să ridice cu mijloace proprii cantitățile nevagonabile, iar furnizorul a dovedit că nu a avut posibilitatea să expedieze această cantitate într-un vagon comun, deoarece nu avea alt beneficiar în localitatea respectivă, s-a considerat că întârzierea în livrare nu s-a datorat culpei furnizorului. (Dec. P.A.S. nr. 191/1982).

● **Produse calitativ necorespunzătoare. Consecințe.** Livrarea unor produse calitativ necorespunzătoare conduce, potrivit art. 31 din Legea calității produselor și serviciilor nr. 7/1977, la una din consecințele indicate de aceste prevederi și anume: remedierea produselor calitativ necorespunzătoare de către unitatea furnizoare; înlocuirea produselor calitativ necorespunzătoare de către unitatea furnizoare.

Numai în situația în care furnizorul nu procedează potrivit acestor dispoziții, se pune problema rezoluțiunii contractului de furnizare, prin obligarea furnizorului să restituie beneficiarului contravaloarea produselor calitativ necorespunzătoare.

Beneficiara fiind în speță îndreptățită să solicite obligarea furnizoarei la remedierea deficiențelor la produse, numai în caz de refuz putea cere restituirea prețului. (Dec. P.A.S. nr. 311/1982).

● **Livrarea în tranzit organizat. Calitatea părților în litigiul privind neîndeplinirea obligațiilor contractuale.** La pct. 94 din Normele Metodologice nr. 2/1980 ale B.N.R.S.R., B.A.I.A., B.I. și B.R.C.E. se prevede că, în cazul cînd furnizorul în baza contractelor încheiate cu o unitate intermediară, livrează mărfurile direct beneficiarului, se va folosi cu precădere decontarea prin tranzit organizat.

Livrările în tranzit se caracterizează prin aceea că, deși se încheie două contracte, conform sarcinilor de plan, unul dintre furnizorul efectiv și veriga intermediară, iar celălalt între veriga intermediară și beneficiarul efectiv, produsul circulă direct între furnizorul producător și beneficiarul efectiv.

În consecință, litigiile privind neîndeplinirea obligațiilor contractuale, se soluționează între furnizorul producător și beneficiarul efectiv.

Fiind vorba de livrări în tranzit organizat beneficiarul efectiv nu a încheiat direct, contractul cu producătorul ci, prin intermediul verigii, dar, aceasta nu răspunde

pentru neexecutarea obligațiilor de livrare de către furnizorul producător.

În atare situație, Arbitrajul nu a reținut acțiunea reconvențională formulată de beneficiarul direct întruiva verigii intermediare, întrucât nu există o legătură directă între pretențiile din acțiunea principală și cea reconvențională. (Dec. P.A.S. nr. 416/1982).

● **Livrare. Imputarea livrărilor în contractele dintre organizațiile socialiste.** În cazul în care o organizație socialistă debitoare are, față de aceeași organizație socialistă creditoare, la termene diferite, mai multe obligații de livrare, cu obiecte de același fel, și născute din același contract, iar prestația făcută la un anumit termen este neindestulătoare pentru a stinge toate obligațiile scadente, această prestație se socotește efectuată în contul obligației al cărui termen s-a împlinit mai recent și apoi servește la stingerea acelor al căror termen s-a împlinit anterior.

Debitorul — organizație socialistă nu este în drept să aleagă cu ocazia plății care este datoria pe care înțelege să o stingă, această posibilitate prevăzută de Codul civil (art. 1110) nefiind aplicabilă între organizațiile socialiste.

În aceste condiții s-a stabilit că situația livrărilor și calculul penalităților trebuie întocmite cu respectarea principiului imputației livrărilor aplicabil între unitățile socialiste. (Dec. 523/1982).

● **Livrări necontractuale. Consecințe.** În măsura în care o livrare făcută fără respectarea formei contractuale a fost acceptată de beneficiar, furnizorul răspunde de calitatea necorespunzătoare a produselor livrate.

De asemenea, beneficiarul urmează a fi ținut să execute obligațiile ce-i revin, rezultate din faptul acceptării livrării și anume: plata prețului și dacă este cazul restituirea ambalajelor.

Acestea sînt singurele efecte ce pot fi recunoscute unor asemenea operații făcute fără respectarea formei prevăzute de lege.

În aceste condiții, în speță s-a stabilit că nu se pot acorda reclamanților dobînzile de 6% pe an solicitate. (Dec. 556/1982)

● **Livrări de produse. Program de livrări aprobat de MATMCGFF și organul tutelar al furnizoarei.** Potrivit art. 100 al. 3 din Legea nr. 14/1971 condonatorii de balanță pot modifica sau anula repartițiile emise, numai în cazul în care această măsură este consecința modificării unor sarcini din planul unic de dezvoltare economică-socială sau a dispoziției obligatorii emisă de MATMCGFF.

Reglementînd atribuțiile Ministerului Aprovizionării Tehnice Materiale și Controlul Gospodăririi Fondurilor Fixe, Legea nr. 14/1971 stabilește prin art. 132 lit. b că acest minister emite decizii obligatorii cu privire la modificarea repartițiilor și adaptarea corespunzătoare a unor contracte corespunzătoare a unor contracte încheiate, în cazul în care lipsa de resurse materiale periclitează îndeplinirea unor sarcini de importanță deosebită pentru economia națională, situație în care, părțile vor pune de acord contractul cu decizia comunicată.

În speță, MATMCGFF împreună cu MEFMC-organul tutelar al furnizoarei au întocmit programul de livrări prioritare a cimentului pe tr. IV/1981, conform căruia în funcție de stadiul realizării obiectivelor de construcții și a resurselor de ciment și avînd în vedere situația livrărilor din perioada 1 ianuarie — 30 septembrie 1981, cotele și contractele pe anul 1981 urmau să se adapteze corespunzător programului de livrări cuprins în graficul comunicat.

Această decizie luată de organele competente în baza drepturilor conferite de lege este obligatorie.

Cum, potrivit acestui program de livrări obligațiile contractuale pentru primele 3 trimestre ale anului 1981 se consideră îndeplinite la nivelul realizărilor, s-a stabilit că părțile furnizoare nu datorează penalizări de întârziere în livrarea cantităților de ciment aferente trim. I/1981. (Dec. P.A.S. 804/1982)

Import

● **Nelivrarea produselor din import. Consecințe asupra contractelor economice interne. Răspundere.** Potrivit art. 44 din Legea contractelor economice nr. 71/1980 unitatea socialistă care nu execută obligațiile asumate prin contract, ori le execută necorespunzător datorează celeilalte părți penalități precum și despăgubiri în vederea recuperării prejudiciului cauzat din culpa sa.

În speță, între părțile în litigiu s-a încheiat un contract economic în temeiul legii contractelor economice.

Marfa ce forma obiectul contractului intern, urma să fie livrată din import în baza unui contract extern încheiat de întreprinderea de comerț exterior, iar furnizorul extern nu a executat contractul și a plătit părții române penalități în raport cu clauza penală existentă în contractul extern.

La rîndul său, beneficiara de import BAD-MIM a fost acționată de beneficiarii săi pentru neexecutarea obligațiilor contractuale.

La stabilirea răspunderii bazei s-a avut în vedere faptul că raporturile contractuale dintre părți sînt guvernate de dispozițiile legii contractelor economice și, în consecință, părțile a fost obligată la plata penalităților de întârziere în temeiul art. 47 pct. 3 din această lege.

Împrejurarea că potrivit HCM nr. 66/1975 și Decretului nr. 153/1980, întreprinderea de comerț exterior comisionară virează bazei comitente numai 40% din penalitățile încasate de la furnizorii externi nu constituie un temel pentru limitarea răspunderii bazei la valoarea penalităților ce i-au fost plătite de întreprinderea de comerț exterior, deoarece raporturile juridice pe baza cărora se livrează produsele din import sînt supuse unor reglementări specifice, neputîndu-se aplica o altă reglementare decît cea prevăzută de legea respectivă. (Dec. PAS 196/1982).

● **Lipsuri cantitative la produse din import. Potrivit art. 24 din Convenția SMGS** quantumul despăgubirii datorată de cîrăuș pentru pierderea totală sau parțială a mărfii pe timpul transportului se calculează după prețul indicat în factura externă.

În aceste condiții destinatarul nu poate pretinde obligația cîrăușului la despăgubiri în raport cu prețurile din factura internă.

În cazul în care importul produselor se realizează pe relații de schimb de marfă intermagazine, diferența dintre valoarea despăgubirii obținută de la cîrăuș, prin luare în considerare a prețului din factura externă la cursul unic de revenire și prețul intern al produselor, urmează să fie recuperată de la întreprinderea de comerț exterior. (Dec. 516/1982).

● **Lipsuri la produse din import. Calculul daunelor.** Beneficiara de import este îndreptățită să pretindă daune de la cîrăuș (Ministerul Transporturilor și Telecomunicațiilor) echivalente cu valoarea produselor constatate lipsă la destinație.

Calculul daunelor se face conform art. 24 din Convenția SMGS, în raport cu prețul din factura externă, la cursul de revenire de 15 lei/Rbl.

Începînd cu data de 1 ianuarie 1981 diferențele rezultate între valoarea în lei stabilită pe baza cursului comercial unic și valoarea în lei calculată prin aplicarea cursului de revenire al mărfii respective, urmează să se regularizeze periodic, de către unitatea beneficiară de import prin fondul de influențe conjuncturale.

În acest sens există avizul Ministerului Finanțelor nr. 50.654/17.03.1981 și Ministerului Comerțului Exterior și Cooperării Economice Internaționale nr. 50.331/28.04.1981.

Ca urmare, de la data de 1 ianuarie 1981 beneficiara de import are obligația regularizării diferențelor de preț sus menționate întreprinderea importatoare nemaiavînd după această dată, disponibil din care să plătească aceste diferențe. (Dec. PAS nr. 453/1982).

● **Lipsuri cantitative la produse provenite din import. Reclamație administrativă neînsoțită de documente.** Potrivit art. 28 §/7 pct. 2 și 4 din Convenția SMGS prezenta-

rea reclamațiilor către căile ferate se face în cazul pierderii parțiale, avariei sau stricăciunii mărfii, de către pretor sau destinatar cu condiția prezentării scrisorii de trăsură și a procesului verbal comercial, eliberat destinatarului de calea ferată în stația de destinație. La reclamație în afara scrisorii de trăsură sau a duplicatului acesteia, în cazurile respective, trebuie să se anexeze: procesul verbal comercial, documentul care confirmă valoarea mărfii pierdute sau avariate și alte documente pe care se bazează reclamația.

Conform art. 28 § 8 din Convenția SMGS, calea ferată este obligată ca în termen de 180 zile din ziua prezentării reclamației să o examineze și să dea răspuns reclamantului.

Acțiunea poate fi intentată împotriva căii ferate căreia i s-a adresat reclamația numai atunci când aceasta nu a respectat termenul pentru tratarea reclamației sau dacă, înăuntrul acestui termen ea nu a înștiințat pe petiționar despre respingerea totală sau parțială a reclamației (art. 29 din Convenție).

În speță, reclamanta a introdus reclamație administrativă la MTTc București, dar a omis să anexeze originalul scrisorii de trăsură internațională și factura externă.

În aceste condiții calea ferată nu a fost în măsură să rezolve reclamația administrativă în termenul prevăzut de art. 28 § 8 din Convenția SMGS.

Intrucât reclamanta a prezentat dovezile respective numai în cursul soluționării litigiului și pe baza acestora Arbitrajul a putut stabili răspunderea cărașului și valoarea daunei s-a considerat că MTTc București nu se află în culpă procesuală și, ca atare nu datorează cheltuielile de arbitraj ocazionate de introducerea acțiunii. (Dec. P.A.S. nr. 190/1982).

● **Adaos de preț pentru complexitate și număr mic de bucăți la mărfuri importate.** Conform art. 37 din Legea nr. 12/1980 și Normelor Metodologice date în aplicarea acestor prevederi legale, prețul mărfii franco frontiera română vămuț, se formează din prețul în valută din factura externă la care se adaugă celelalte cheltuieli pe parcurs extern, taxe vamale și cota de comision.

La facturarea produselor importate către beneficiara de import, importatorul a avut în vedere factura externă în care — în speță — pe lângă prețul pe unitate de produs s-a prevăzut și adaosul contractual pentru complexitate și număr mic de bucăți.

Având în vedere că în contractul extern s-a prevăzut acest mod de facturare, cu care beneficiara de import a fost de acord, există în mod corespunzător pentru acesta și obligația plății adaosului sus-menționat. (Dec. P.A.S. nr. 438/1982).

Investiții

● **Lucrări de construcții-montaj. Termen intermediar nerespectat. Reprogramare.** Termen final de predare a obiectivului. Potrivit art. 15 lit. b alin. 2 din Regulamentul privind contractul de antrepriză pentru lucrările de construcții-montaj, antreprenorul este răspunzător, cu penalități, pentru nerespectarea termenelor intermediare prevăzute în contract, penalități care se calculează la valoarea lucrărilor neexecutate la obiectele respective.

În speță prin actul adițional la contractul de antrepriză părțile au stabilit un termen intermediar pentru executarea în cursul anului 1980 a unor lucrări de construcții montaj la un obiectiv de investiții.

Prin Decretul nr. 150/1979, nr. 343/1980 și nr. 132/1981 s-a reprogramat succesiv termenul final de predare a construcției.

Reprogramarea dispusă neavând deci nici o incidență asupra termenului intermediar stabilit prin actul adițional, în mod legal a fost obligat constructorul la plata penalităților prevăzute de dispozițiile normative sus arătate. (Dec. P.A.S. nr. 312/1982).

● **Investiții. Lipsa aprobării. Consecințe.** Potrivit art. 96 din Legea finanțelor nr. 9/1972, republicată în 1979, este interzisă contractarea și angajarea de cheltuieli pentru investiții înainte de aprobarea documentației tehnico-economice.

Dispozițiile legale sus-menționate nu fac nici o distincție în legătură cu condițiile în care se livrează utilajul, respectiv dacă se realizează în țară sau provine din import.

În consecință, în lipsa aprobării investiției, pentru care se importă utilajele, contractul de comision este nul și, ca atare, nu există temei pentru acordarea penalităților sau daunelor.

În speță, investiția pentru care s-au achiziționat utilajele, a căror contravaloare a fost decontată cu întârziere, nu a fost aprobată, iar plata s-a putut efectua numai ca urmare a apariției Decretului nr. 303/7.X. 1980 care autoriză băncile finanțatoare să mențină la creditare curentă și utilajele tehnologice livrate în anul 1980 pentru obiectivele de investiții a căror documentație tehnico-economică este în curs de definitivare sau aprobare.

Pe de altă parte, beneficiara de import nu putea recurge la credite cu dobândă normală pe termen scurt, în conformitate cu prevederile art. 7 din Decretul nr. 133/1980 deoarece investiția respectivă nu se încadra în categoria celor nepuse în funcțiune în anul 1979 și reprogramate, ci nu era aprobată.

În consecință, la data realizării importului investiția nefiind aprobată contractul de comision este nul și, ca atare, nu există temei pentru acordarea penalităților de întârziere în decontarea comisionului. (Dec. PAS nr. 464/1982).

● **Livrări de utilaje. Lipsa aprobării investiției. Consecințe.** Conform prevederilor art. 96 din Legea finanțelor 9/1972 republicată în anul 1979 este interzisă angajarea de cheltuieli, contractarea de lucrări ori de livrări pentru investiții înainte de includerea lor, în planul național unic de dezvoltare economico-socială și de aprobarea documentației tehnico-economice, potrivit legii.

Consecința încălcării acestor dispoziții legale este nulitatea contractului încheiat de unitățile socialiste până la data aprobării investiției, dată până la care nu există temei pentru acordarea penalităților în cazul decontării cu întârziere a utilajelor.

Intrucât în speță prin aprobarea ulterioară a investiției contractul a fost validat, s-a considerat că răspunderea unității pârte trebuie stabilită în raport cu data aprobării investiției și timpul necesar pârteii pentru depunerea în termen a documentației legale în vederea deschiderii finanțării. (Dec. PAS 559/1982).

● **Livrarea cu anticipație a utilajelor. Condiții de admisibilitate.** Potrivit art. 40 lit. a din Legea nr. 71/1969, livrarea cu anticipație a utilajelor este admisibilă cu îndeplinirea cumulativă a următoarelor două condiții: existența acordului părților și acordul băncii finanțatoare prin care atestă că achiziționarea în devans a utilajelor este justificată economic, fiind asigurate condiții pentru darea lor în exploatare.

Prin faptul ridicării mărfii de beneficiar se poate considera că prima condiție a fost îndeplinită.

Pentru cea de a doua condiție însă, nu este suficientă simpla mențiune din delegația prepusului beneficiarului, în sensul că finanțarea este deschisă, deoarece aceasta nu echivalează cu un acord al băncii pentru achiziționarea în devans a utilajelor în sensul legii.

Pentru o livrare efectuată fără respectarea condițiilor prevăzute de art. 40 lit. a din Legea contractelor economice, nu se datorează penalități de întârziere în plata prețului. (Dec. P.A.S. nr. 339/1982).

● **Cazare muncitori constructori. Contract de închiriere.** Potrivit pct. 5 din Instrucțiunile date în aplicarea H.C.M. nr. 1701/1958 privind reglementarea modului de finanțare a organizării șantierelor de construcții-montaj, constructorul poate folosi, fără plată, construcțiile de bază realizate pentru cazarea muncitorilor, până la termenul de predare a lucrărilor.

În situația în care între constructor și beneficiarul lucrărilor de construcții-montaj intervine un contract de închiriere a barăcilor, în virtutea căruia beneficiarul închiriază constructorului contra cost aceste mijloace fixe, prevederile legale sus-menționate nu sînt aplicabile. (Dec. P.A.S. nr. 313/1982).

Agricultură

● **Livrare în tranzit achitat către C.A.P.-uri sau Asociații economice intercooperatiste.** Potrivit art. 163 din Legea finanțelor nr. 9/1972, modificată și completată prin Legea nr. 2/1979, livrările de mărfuri, executările de lucrări și prestările de servicii pentru cooperativele agricole de producție și asociațiile economice intercooperatiste se fac numai după ce unitățile în cauză s-au asigurat de posibilitățile de plată ale acestor cooperative și asociații.

Conform pct. 25 anexa 5 din Normele metodologice privind facturarea plăților între unitățile socialiste nr. 2/1980, emise de B.N.R.S.R., B.A.I.A., B.I. și B.R.C.E., pentru materialele și utilajele care se aprovizionează prin tranzit achitat, unitățile producătoare livrează mărfurile după ce primesc confirmarea întreprinderilor de aprovizionare asupra posibilităților de plată ale cooperativei agricole de producție sau asociațiilor economice intercooperatiste.

În speță, reclamanta (B.A.T.M.A.) nedovedind că s-a asigurat, în prealabil, de posibilitățile de plată ale beneficiarei (C.A.P.) și cum, neachitarea facturilor s-a datorat lipsei de plafon, Arbitrajul a respins pretențiile acesteia referitoare la plata dobânzilor încasate de bancă, cu atât mai mult cu cît, plățile erau interzise pînă la primirea plafonului. (Dec. P.A.S. nr. 344/1982).

● **Acțiunea pentru plata contravalorii uiumului nepredat de titularii de autorizații pentru funcționarea cazanelor de fabricat rachiu. Inadmisibilitate.** În conformitate cu prevederile art. 4 din Decretul nr. 504/1957 privind producția, vnzarea, circulația și desfacerea băuturilor alcoolice și art. 14 din H.C.M. nr. 2500/1969, unitatea deținătoare a unor cazane de fabricat rachiu care a primit autorizație pentru funcționarea acestora, are obligația să predea unităților Ministerului Industrii Alimentare, cantitățile de rachiu rezultate din uiumul pe care îl preia de la producătorii pentru care a fabricat rachiu la instalația respectivă.

Cantitățile provenite din uium și care se predau statului prin întreprinderile viei și vinului, se achită titularilor de autorizații la prețurile prevăzute în anexa 3 la HCM nr. 414/1966.

Potrivit prevederilor art. 18 din Decretul nr. 504/1957, neretținerea sau nepredarea către unitățile Ministerului Industrii Alimentare a rachiuurilor naturale provenite din uium, constituie infracțiune și se pedepsește cu închisoare de la 3 luni la 3 ani sau cu amendă.

Art. 18 precizează de asemenea că, nerespectarea dispozițiilor prevăzute la art. 4 care prevăd și obligația de predare a cantităților provenite din uium, atrage confiscarea întregii producții de rachiu aparținînd deținătorului.

Confiscarea se pronunță la instanțele judecătorești, odată cu condamnarea.

Avînd în vedere prevederile legale citate mai sus, unitățile M.I.A. nu pot pretinde contravaloarea uiumului nepredat.

În cazul cînd nu există o răspundere contractuală, titularii de autorizații nu pot fi obligați nici la plata de daune.

Neîndeplinirea obligațiilor ce le revine, în baza actelor normative citate mai sus, de către titularii de autorizații constituind infracțiune, art. 19 din Decretul nr. 507/1977 prevăzînd expres organele competente a le constata, o acțiune introdusă la Arbitrajul de stat de către unitățile M.I.A., avînd ca obiect contravaloarea uiumului nepredat este inadmisibilă. (Dec. P.A.S. nr. 434/1982).

● **Prestații de întreținerea sistemului de irigații.** În conformitate cu H.C.M. nr. 1279/1967, Decretul nr. 55/1975 și Ordinul M.A.I.A. nr. 112/PT/1975, pentru prestațiile de întreținerea lucrărilor din amenajările interioare în sistemele de irigații și descărcări, formate din conducte îngropate, stații de pompare și construcțiile hidrotehnice aferente, tarifele se datorează indiferent de cantitatea de apă livrată. Pentru pomparea și distribuția apei sînt fixate alte tarife.

Plata tarifelor fixe pentru lucrările de întreținerea sistemului de irigații nu este deci condiționată de efectuarea prestației de pompare și distribuția apei. (Dec. P.A.S. nr. 345/1982).

● **Livrare apă consum. Apometru defect. Consecințe.** În situația cînd într-o anumită perioadă de timp, apometrul instalat într-o unitate economică specializată în creșterea animalelor nu a funcționat, pentru determinarea contravalorii cantității de apă consumată în acea perioadă, furnizorul este îndreptățit să aplice calculul pe sistem pausal, potrivit efectivelor de animale și a normelor de consum prevăzute de STAS nr. 1343/1968.

La calculul pausal se iau în considerare efectivele de animale declarate de consumator. (Dec. P.A.S. nr. 341/1982).

● **Livrarea către o Cooperativă Agricolă de Producție, efectuată în baza unei comenzi urmată de executare. Întîrziere în plata prețului. Consecințe.** În conformitate cu prevederile art. 24 alin. ultim din Legea nr. 71/1969, comanda urmată de executare de îndată echivalează cu contract încheiat.

În speță, livrarea s-a efectuat de o organizație socialistă de stat către o Cooperativă Agricolă de Producție în baza unei comenzi, pe care banca a confirmat posibilitățile de plată ale beneficiarei.

Comanda a fost urmată de executare, situație în care pentru întîrzierea în plata prețului, beneficiara datorează penalitățile prevăzute de art. 47 din Legea nr. 71/1969. (Dec. P.A.S. nr. 310/1982).

● **Decontare servicii prestate de secții de producție din sectorul cooperatist.** Potrivit pct. 160 alin. 2 din Normele Metodologice B.N.R.S.R., B.A.I.A., B.I. și B.R.C.E. nr. 2/1980, dispozițiile de încasare emise de secțiile de producție din sectorul cooperatist se vor remite de băncile plătitorilor numai cu viza unităților băncii furnizorului, din care să rezultate că serviciile prestate se încadrează în profilul de activitate al secțiilor de producție și că acestea sînt legal constituite. (Dec. P.A.S. nr. 378/1982).

Prețuri

● **Livrări de produse. Lipsa prețului legal. Consecințe.** Pîrta — furnizoare a dovedit lipsa prețurilor legale aprobate pentru unele produse contractate, precum și faptul că a înaintat organului competent documentația pentru stabilirea prețurilor cu respectarea termenului prevăzut de art. 136 din Legea 19/1971, republicată, cu privire la regimul prețurilor și tarifelor.

Potrivit art. 135 din Legea nr. 19/1971 este interzisă introducerea în fabricație a produselor de serie înainte de a se fi stabilit prețurile legale.

În aceste condiții nu poate fi angajată răspunderea furnizoarei pentru neexecutarea obligațiilor contractuale.

Întrucît însă pîrta furnizoare nu a răspuns la încercarea de conciliere prearbitrală și a invocat lipsa prețului legal pentru justificarea neexecutării obligațiilor contractuale numai în cursul soluționării litigiului, s-a considerat că se află în culpă procesuală și, în consecință, a fost obligată la plata cheltuielilor de arbitraj. (Dec. PAS nr. 482/1982).

● **Ambalaje din lemn livrate de unitatea producătoare. Preț aplicabil.** Prețul ambalajelor livrate de unitățile socialiste din ramura de exploatare și industrializare a lemnului este cel stabilit prin Ordinul M.E.F.M.C. nr. 2450/1980 astfel cum a fost corectat prin Ordinul nr. 711/1981.

Ordinul M.C.I. nr. 7875/1981 invocat de beneficiara ambalajelor nu este aplicabil deoarece se referă la prețul ambalajelor care circulă cu mărfuri între industria bunurilor de consum și rețeaua comercială, valabil de la 23.03.1981.

De altfel, Ministerul Comerțului Interior stabilește prețurile de livrare care se aplică la ambalajele re folosibile ce se utilizează pentru transportul mărfurilor între întreprinderile producătoare de bunuri de consum și întreprinderile comerciale în condițiile art. 19 din Legea nr. 19/1971. (Dec. 533/1982).

● **Vinzări de mărfuri prin rețeaua cu amănuntul către unitățile de stat. Preț aplicabil.** Potrivit art. 48 din Legea 19/1971 bunurile de consum și alte produse destinate aprovizionării populației se vind la prețul cu amănuntul.

Aceleași prețuri se aplică și la vinzările din rețeaua comerțului cu amănuntul către unitățile de stat, cooperatiste și alte organizații obștești.

Ca atare, prețurile cu amănuntul se aplică în toate cazurile cind bunurile de consum se desfac prin rețeaua comerțului cu amănuntul, indiferent de beneficiar.

Prețul de livrare, se aplică în situația cind livrarea se efectuează de o unitate producătoare.

Cum în speță magazinele reclamantei, de la care s-au livrat produsele, fac parte din rețeaua comerțului cu amănuntul s-a considerat în mod întemeiat că facturarea trebuia făcută la prețul cu amănuntul. (Dec. P.A.S. 199/1982).

Transporturi

● **Reclamație administrativă introdusă la forul tutelar al unității de transport. Efecte.** Pentru pretenții născute din contractul de transport, organizațiile socialiste, înainte de a sesiza arbitrajul de stat sau după caz, în funcție de valoare, organul tutelar al întreprinderilor pârte, trebuie să introducă reclamație administrativă la organele competente ale unităților de transport.

Prin reclamația administrativă se realizează procedura concilierii prearbitrale prevăzută de art. 2 din Regulile procedurii arbitrale, dind posibilitate părților să-și rezolve operativ neînțelegerile pe cale administrativă fără intervenția arbitrajului.

Organele competente a rezolva reclamațiile administrative sînt direcțiile regionale de căi ferate, pentru pretențiile în legătură cu transportul în trafic local.

Pentru reclamațiile predătorului este competentă direcția regională pe raza căreia se află stația de predare, iar pentru reclamațiile destinatarului, competența revine direcției regionale pe raza căreia se află stația de destinație.

O reclamație administrativă făcută către M.T.Tc. — Departamentul C.F. — D.M.C., chiar cînd este vorba de un contract de transport care privește o direcție regională C.F.R., suspendă cursul prescripției, potrivit art. 13 lit. c din Decretul nr. 167/1958 privitor la prescripția extinctivă și își produce efecte și sub aspectul suportării cheltuielilor de arbitraj. (Dec. P.A.S. nr. 309/1982).

● **Transport C.F.R. Acțiune pentru lipsuri cantitative pe timpul transportului. Prescripție.** În conformitate cu art. 87 pct. 2 lit. a din Regulamentul de transport C.F.R. din 1929, prescripția curge pentru cererile de despăgubiri, în caz de pierdere parțială, din ziua eliberării transportului către destinatar.

Potrivit art. 4 lit. e din Decretul nr. 167/1958 privitor la prescripția extinctivă, termenul prescripției este de 6 luni în ce privește dreptul la orice acțiune izvorită dintr-un contract de transport, îndreptată împotriva unității de transport.

Cursul prescripției se suspendă — conform art. 13 lit. c din același decret — pînă la rezolvarea reclamației administrative făcută cu privire la despăgubiri, în temeiul unui contract de transport, însă cel mai tîrziu pînă la expirarea unui termen de 3 luni, socotit de la înregistrarea reclamației.

Prin art. 15 din decretul sus-menționat s-a prevăzut că după încetarea suspendării, prescripția își reia cursul, socotindu-se și timpul scurs înainte de suspendare. Prescripția nu se va îndeplini totuși înainte de expirarea unui termen de 6 luni socotit de la încetarea cauzei de suspendare, cu excepția prescripțiilor mai scurte de 6 luni, care nu se vor împlini decît după expirarea unui termen de o lună de la suspendare.

Potrivit practicii arbitrale, prevederile art. 15 nu sînt însă aplicabile în situația suspendării cursului prescripției prin formularea unei reclamații administrative, dat fiind mențiunea expresă din textul art. 13 lit. c, în conformitate cu care, cursul prescripției se suspendă, însă cel mai tîrziu pînă la expirarea unui termen de 3 luni. (Dec. P.A.S. nr. 353/1982).

● **Lipsuri produse pe timpul transportului. Răspundere M.T.Tc.** Potrivit art. 21 § 1 din Convenția S.M.G.S. calea ferată care a primit marfa la transport pe baza scrisorii de trăsură S.M.G.S. este răspunzătoare de executarea transportului pe întregul parcurs, pînă la eliberarea mărfii în stația de destinație.

Lipsurile produse pe timpul transportului prin violarea vagonului (plombe lipsă) conduc la angajarea răspunderii căraușului pentru daune. (Dec. P.A.S. nr. 362/1982).

● **Cesionarea dreptului la acțiune pentru pretenții izvorînd dintr-un contract de transport, îndreptată împotriva căraușului.** Potrivit art. 84 din Regulamentul de transport C.F.R. reclamația administrativă pentru pretenții derivînd din contractul de transport aparține persoanei care are drept de acțiune calea ferată, în baza art. 85 din același regulament: expeditorul, atîta timp cît are dreptul să modifice contractul de transport, destinatarul, din momentul în care a primit scrisoarea de transport sau și-a valorificat dreptul fie prin primirea sau prin vinderea mărfii, fie prin acționarea căii ferate în acest scop.

În cazul reclamației depuse de un terț sau de una din părțile contractului de transport în numele celeilalte, pe lîngă documentul de transport în original, procesul verbal de constatare a lipsei sau avariei și dovada valorii mărfii, trebuie anexată și cesiunea drepturilor, potrivit art. 85 alin. ultim din Regulamentul de transport C.F.R., act necesar legitimării reclamantului.

Cesiunea dreptului la acțiune trebuie dată în condițiile legii și în termenul de prescripție prevăzut de art. 4 lit. e din Decretul nr. 167/1958. (Dec. P.A.S. nr. 308/1982).

● **Acțiunea introdusă înainte de expirarea termenului de tratare a reclamației administrative. Consecințe.** În cazurile în care, se introduc acțiuni la Arbitrajul de stat sau la organul tutelar al întreprinderii pârte, înainte de expirarea termenului de tratare a reclamațiilor administrative prevăzut de art. 13 lit. c din Decretul nr. 167/1958 privitor la prescripția extinctivă, sau fără să se fi folosit calea reclamației, reclamantul va suporta cheltuielile ocazionate de acțiune (taxă de timbru, deplasări, etc.).

Aceste dispoziții prevăzute de Instrucțiunile comune nr. 10/1964 ale M.T.Tc. și P.A.S., trebuie înțelese în sensul că reclamantul poate fi obligat să suporte cheltuielile menționate mai sus, numai în ipoteza în care căraușul, înăuntrul celor 3 luni de tratare a reclamațiilor administrative, achită pretențiile din acțiune.

Dacă însă, deși acțiunea este introdusă în termen de trei luni iar căraușul nu achită pretențiile reclamantei în acest termen, neexecutînd contractul de transport decît după soluționarea litigiului, cheltuielile de arbitraj nu se pot localiza decît la cărauș, acțiunea fiind generată de culpa acestuia. (Dec. P.A.S. nr. 320/1982).

● **Căi ferate. Depășirea termenului de eliberarea transportului. Consecințe.** În cazul depășirii termenului de eliberare a transportului calea ferată este obligată să plătească numai despăgubirea prevăzută de art. 78 din Regulamentul de transport, cu condiția ca reclamația pentru

întârziere să fie făcută într-un termen de maximum 14 zile în afară de ziua primirii mărfii, potrivit art. 86 pct. 2 lit. a din același regulament).

În speță, nu s-a formulat reclamația în acest termen.

În consecință, căraușul nu a putut fi obligat să plătească destinatarului cu titlu de daune penalitățile de întârziere în decontare pe care le-a achitat furnizoarei produselor și nici despăgubirile prevăzute de art. 78. (Dec. P.A.S. nr. 547/1982).

● **Transport de mărfuri. Acordarea scăzământelor legale.** Art. 78 din Regulamentul de transport stabilește că pentru mărfurile care, din cauza naturilor particulare suferă, în general, o pierdere din greutate prin simplul fapt al transportului căraușul nu răspunde de lipsuri decât dacă acestea depășesc toleranța de 1% pentru mărfurile uscate, altele decât cele enumerate expres în cuprinsul textului.

Această prevedere legală a fost preluată și de Regulamentul aprobat prin H.C.M. nr. 941/1959 (art. 43).

În speță, din procesele verbale de recepție întocmite la destinație rezultă că produsul a avut același procent de umiditate ca la expediție.

Intrucât produsul nu a pierdut din umiditate pe timpul transportului, nu a fost cazul să se facă aplicațiunea dispozițiilor legale sus-menționate. (Dec. 538/1982).

Jurisdicții

● **Cerere de reabilitare. Tardivitate.** Potrivit art. 32 pct. 2 alin. 6 din Legea pentru organizarea și funcționarea Arbitrajului de stat, sesizarea Primului Arbitru de Stat ori a arbitrilor de stat șef de către părțile în litigiu și organele lor tutelare, în vederea exercitării dreptului de control, se poate face numai în termen de 30 zile de la pronunțarea hotărârii.

Conform art. 32 pct. 1 din aceeași lege, dreptul de control se exercită din oficiu, de Primul Arbitru de Stat sau de arbitri de stat șefi în termen de cel mult 3 luni de la pronunțarea hotărârii arbitrale.

În speță, petiționara a formulat cerere de reabilitare atât după împlinirea termenului de 30 zile de la pronunțare, cât și după împlinirea termenului de 3 luni prevăzute de lege pentru exercitarea dreptului de control din oficiu.

Pe de altă parte, petiționara nu a dovedit că depășirea termenului prevăzută pentru exercitarea dreptului de control s-a datorat unor împrejurări care să justifice repunerea în termen în conformitate cu art. 103 c. pr. civilă. (Dec. P.A.S. nr. 563/1982).

● **Conflict de competență. Reexaminare la o hotărâre pronunțată de arbitrajul departamental.** Litigiul a fost soluționat în fond de Arbitrajul Ministerului Industriei Construcțiilor de Mașini.

În legătură cu hotărârea pronunțată reclamanta a formulat cerere de reexaminare.

Intrucât, ca urmare a apariției Decretului Consiliului de Stat nr. 265/1981 privind organizarea și funcționarea Ministerului Industriei Construcțiilor de Mașini și a Ministerului Industriei de Mașini, Unelte, Electrotehnică și Electronică, unitățile din litigiu nu mai erau subordonate aceluiași minister, Arbitrajul M.I.C.M. și-a declinat competența de soluționare a cererii de reexaminare în favoarea Arbitrajului de stat, care s-a considerat necompetent, să o soluționeze și a înaintat dosarul Primului Arbitru de Stat.

În exercitarea dreptului de control s-a reținut că cererea de reexaminare este o cale de retractare și competența rezolvării ei aparține numai organului arbitral care a pronunțat hotărârea de cont.

Numai în cazul în care cererea este admisibilă în principiu Arbitrajul M.I.C.M. poate să o admită, să desființeze hotărârea atacată și constatând că nu mai este competent să soluționeze litigiul în fond își va declina competența.

În aceste condiții s-a dispus trimiterea dosarului la Ministerul Industriei Construcțiilor de Mașini în vederea exercitării dreptului de control în conformitate cu art. 36 din Legea pentru organizarea și funcționarea Arbitrajului de stat. (Dec. P.A.S. nr. 447/1982).

● **Reexaminarea sau reabilitarea litigiului. Repunere în termen.** Art. 32 din Legea pentru organizarea și funcționarea Arbitrajului de stat stabilește termenul în care organele competente pot exercita dreptul de control, precum și cel în care părțile în litigiu pot sesiza aceste organe cu cereri de reabilitare, dar art. 57² din Regulile procedurii arbitrale prevăd termenul în care se poate introduce cererea de reexaminare; în toate cazurile termenele se socotesc de la pronunțarea hotărârii arbitrale.

Se ivesc însă situații în care nu se poate ajunge la modificarea soluției în termenele prevăzute de textele citate deoarece datorită unor împrejurări mai presus de voința părții, înăuntrul acestor termene nu se pot depune actele în raport cu care hotărârea apare netemeinică sau nelegală, ori care sînt de natură să ducă la modificarea soluției.

Art. 103 cod procedură civilă-text aplicabil și în procedura arbitrală — potrivit art. 71 din R.P.A. — prevede că neexercitarea oricărui căi de atac și neîndeplinirea oricărui alt act de procedură în termenul legal atrag decăderea, afară de cazul cînd legea dispune altfel sau cînd partea dovedește că a fost împiedicată printr-o împrejurare mai presus de voința ei. În acest din urmă caz actul de procedură se va îndeplini în termen de 15 zile de la încetarea împiedicării, în același termen arătându-se și motivele.

În consecință, atât în ceea ce privește reexaminarea cât și reabilitarea sesizarea organului competent nu poate avea loc după expirarea termenului stabilit de lege decât în mod excepțional, atunci cînd sînt întrunite condițiile cerute de art. 103 C. pr. civilă.

În speță, cererea de reexaminare a fost introdusă după împlinirea termenului de 3 luni de la pronunțarea hotărârii arbitrale, iar cererea de repunere în termen nu a fost motivată pentru a se putea stabili împrejurările și cauzele care au contribuit la formularea sa peste termen.

În consecință, cererea de reexaminare a fost respinsă ca tardivă. (Dec. P.A.S. nr. 445/1982).

● **Conciliere prearbitrală. Neefectuare. Consecințe.** Potrivit art. 3 din Regulile procedurii arbitrale cel care ar urma să sesizeze, ca reclamant, Arbitrajul, se va întruni cu partea cealaltă în scopul de a-și comunica reciproc pretențiile referitoare la obiectul conflictului, încercîndu-se soluționarea litigiului prin înțelegere directă.

Rezultatele la care se ajunge urmează să fie consemnate într-un proces verbal întocmit în prezența ambelor părți și semnat de acestea.

În conformitate cu art. 9 pct. 1 din aceleași reguli, partea care sesizează arbitrajul trebuie să anexeze la cererea sa, între altele, dovezi din care să rezulte că s-a încercat soluționarea litigiului în condițiile prevăzute de art. 3.

În speță, reclamanta nu a făcut adovada că a încercat concilierea litigiului conform dispozițiilor legale susmenționate.

În aceste condiții și avîndu-se în vedere că extrasul de cont, depus de reclamantă, nu ține loc de conciliere s-a stabilit că reclamantei nu i se cuvin cheltuielile de arbitraj. (Dec. P.A.S. nr. 440/1982).

MECANISMUL ECONOMICO-FINANCIAR AL ÎNTRINDERII (I)

Adoptarea termenului de mecanism în știința economică a conferit sensuri noi acestui concept, precum și elementelor care-l compun, corespunzător fenomenelor economice și relațiilor sociale pe care le exprimă. Dacă prin mecanism, etimologic, se înțelege o totalitate, un ansamblu de piese, de organe, destinate să asigure o anumită funcționare, într-un sens figurat, această noțiune capătă și accepțiunea de sistem, de mod de organizare.

Abordând din acest punct de vedere mecanismul economico-financiar al întreprinderii, înseamnă că sîntem obligați să analizăm toate activitățile, sistemele, care îl compun și care prin sincronizarea lor, prin interferențele pe care le antrenează, îi asigură funcționarea.

1. CONCEPTUL DE MECANISM ECONOMICO-FINANCIAR

1.1. Noțiune — reglementări

Dacă noțiunea de mecanism economic, poate avea o definiție în termeni generali, așa cum am încercat să o prezentăm mai sus, ea prezintă unele particularități în funcție de etapa dată, concretizată prin norme de drept economic.

a) Evoluția conceptului de mecanism economic. Plecînd de la realitatea că orice întreprindere modernă este organizată să funcționeze de așa natură încît să răspundă imperativului economic — realizarea de beneficii —, trebuie să acceptăm că toate activitățile desfășurate pentru realizarea acestui deziderat — conducere și organizare, finanțare, aprovizionare și producție, comercializarea mărfurilor și încasarea prețului, raporturi de muncă și retribuția muncii etc. — constituie, în ansamblu lor, mecanismul ei economico-financiar. Așadar, noțiunea de mecanism economic și financiar este intim legată de noțiunea de întreprindere, ultima neputînd exista fără prima. Cu alte cuvinte, fiecare întreprindere indiferent de tipul ei, de modul de producție, sau de dimensiunile pe care le are, dispune de un anumit mecanism economico-financiar, care îi asigură funcționarea și realizarea obiectivului propus, în condițiile date de sistemul economic în care își desfășoară activitatea.

Încă de la apariția la noi a primelor întreprinderi de stat, ca urmare a socializării mijloacelor de producție, a fost conceput un anumit mecanism economico-financiar, consfințit prin norme de drept. Pe măsură ce economia națională se dezvoltă și se accentuează laturile calitative ale activității economice, urmărindu-se o eficiență cît mai ridicată, partidul, statul nostru, a adoptat măsuri corespunzătoare.

Un moment hotărîtor în această privință l-a avut Plenara Comitetului Central al P.C.R. din martie 1978 cu privire la perfecționarea conducerii și planificării economico-financiare. „Cerința trecerii la o nouă calitate a activității economice — se spune în Hotărîrea adoptată — necesită să se perfecționeze mecanismul economic-financiar, astfel încît unitățile economice, organele lor de conducere colectivă să dispună de pîrghii corespunzătoare pentru îndeplinirea în cît mai bune condiții a rolului și atribuțiilor ce le revin, pentru stimularea creșterii eficienței economice, cointeresarea muncii în valorificarea superioară a resurselor existente și obținerea de rezultate economice superioare”. Perfecționarea mecanismului economico-financiar înseamnă accentuarea rolului activității de planificare și a celei financiare în îndeplinirea prognozelor de dezvoltare. În realizarea acestor obiective, Hotărîrea Plenarei a trasat ca sarcină adoptarea unui complex de măsuri cu privire la ridicarea pe un plan superior a autoconducerii muncitorești, la întărirea autogestiei economico-financiare, la sporirea răspunderii întreprinderilor pentru întocmirea planului propriu de dezvoltare, pentru problemele financiare, elaborarea bugetului de venituri și cheltuieli, introducerea ca indicatori de bază a valorii producției nete și producției fizice, precum și perfecționarea celorlalți indicatori economici și financiar.

Plenara lărgită a Comitetului Central al P.C.R. din 1-2 iunie 1982, prin expunerea secretarului general al partidului și prin Hotărîrea adoptată deschide noi valențe cu privire la perfecționarea continuă a mecanismului economic, formulînd noi teze cu privire la proprietatea socială asupra mijloacelor de producție și referitoare la rolul crescînd al statului în planificarea și organizarea activităților economice.

b) Cadrul juridic al mecanismului economico-financiar. Pe planul dreptului economic, a fost realizat un amplu program de legiferare a actualului mecanism economico-financiar, astfel încît se poate afirma că în prezent dispunem de un cadru legislativ corespunzător. A fost adoptată Legea cu privire la organizarea și conducerea unităților socialiste de stat (nr. 5/1978); au fost modificate și îmbunătățite substanțial următoarele legi: Legea cu privire la dezvoltarea economico-socială planificată a României (nr. 8/1972, modificată prin Legea nr. 1/1979); Legea finanțelor (nr. 9/1972, modificată prin Legea nr. 2/1978); Legea contractelor economice (nr. 71/1969, modificată prin Legea nr. 3/1979); Legea cu privire la gospodărirea fondurilor fixe, resurselor materiale și aprovizionarea tehnico-materială (nr. 14/1971, modificată prin Legea nr. 11/1980); Legea pentru întărirea autoconducerii muncitorești și autogestiei economico-financiare și valutare în activitatea de comerț exterior și cooperare economică internațională (nr. 12/1981); Legea privind formarea, planificarea, destinația și vărsarea beneficiilor (nr. 29/1978); Decretul pentru instituirea unor reguli privind exploatarea și întreținerea instalațiilor, utilajelor și mașinilor, întărirea ordinii și disciplinei în muncă în unitățile cu foc continuu sau care au instalații cu grad ridicat de pericol în exploatare (nr. 400/1981).

1.2. Activități și relații componente ale mecanismului economic — trăsături definitorii

Atribuind conceptului de mecanism economico-financiar un sens larg, corespunzător etapei actuale de dezvoltare și de complexitate a activităților care se desfășoară în întreprindere, activitățile ordonate și reglementate prin norme de drept, trebuie să constatăm că trăsăturile lor caracteristice sînt la fel de multiple și complexe.

a) Activități și relații componente. O analiză atentă a activităților din întreprindere, a relațiilor și a raporturilor juridico-economice dintre acestea scoate în evidență faptul, notoriu, că abordarea mecanismului economico-financiar numai dintr-un singur unghi — cum ar fi indicatorii folosiți — este o abordare trunchiată, fără rezultate concludente. Ca în orice mecanism tehnic și în cel economic, lipsa unei piese, al unui element component face să se blocheze întreg mecanismul. Așa fiind, oricîtă importanță s-ar acorda autogestiei sau indicatorilor folosiți, dacă, de exemplu mecanismul raporturilor contractuale de aprovizionare nu funcționează sincronizat cu cel privind producția, va fi dereglată desfacerea, respectiv comercializarea mărfurilor și, deci, implicînd, încasările bănești, fapt care se va repercuta asupra creditelor, care devin restante și, în ultimă instanță, asupra beneficiilor întreprinderii.

Or, tocmai acesta este meritul actualului mecanism economic care, prin normele de drept economic care îl reglementează, dă rezolvări viabile tuturor laturilor, tuturor domeniilor de activitate economică ce se desfășoară în cadrul unei întreprinderi. Cu alte cuvinte, atît pe plan conceptual, cît și pe planul dreptului economic mecanismul economico-financiar al întreprinderii — în forma sa perfecționată în lumina Plenarei din martie 1978 — constituie o realitate în funcțiune și o premisă a ridicării continue a eficienței activității pe care o desfășoară, sau așa cum spune legea „o activitate rentabilă”. El poate fi, deci, definit ca fiind ansamblul de metode de conducere și gestiune, bazat pe un sistem de forme, structuri, indicatori și instrumente tehnico-juridice proprii, prin care se asigură funcționarea modernă a întreprinderilor, cu realizarea dezi-deratului major — rentabilitate maximă.

Plecind de la premisele arătate, ansamblul activităților și relațiilor, care constituie mecanismul economic de întreprindere pot fi astfel grupate :

— activitățile interne privind organizarea și conducerea întreprinderii, în care includem activități și relații privind autoconducerea și autogestiunea, pentru realizarea căroră au fost instituite o serie de organe colective de conducere, precum și instrumente de realizare a acestor atribuții, printre care un loc central îl ocupă bugetul de venituri și cheltuieli ;

— activitățile și relațiile în mecanismul contractual, care asigură încheierea raporturilor juridice între întreprinderi, concretizate în contracte economice privind : aprovizionarea cu materii prime și comercializarea mărfurilor ; prestări de servicii și efectuarea de lucrări ; transportul de mărfuri ; acordarea de credite bancare etc. ;

— relațiile întreprinderii cu organele ierarhic superioare și cu organele specializate de control, în care includem toate relațiile și raporturile juridice pe verticală ale întreprinderii cu centrala sau ministerul coordonator, cu băncile și cu organele specializate de control financiar, tehnic, sanitar etc., reglementate de dreptul nostru economic și administrativ.

b) **Trăsăturile definitorii ale mecanismului economico-financiar.** Plecind de la activitățile și relațiile componente ale mecanismului economico-financiar, privite în lumina hotărârii Plenarei din martie 1978 și a normelor de drept economic, prezentăm în cele ce urmează trăsăturile caracteristice care definesc conceptul actual al mecanismului pe care îl analizăm, precum și instrumentele tehnico-juridice de realizare a acestuia :

— generalizarea principiului autoconducerii muncitorești, prin crearea unor organe colective de conducere, cu largi atribuții de decizie ;

— instituționalizarea principiului centralismului democratic, fiind stabilite, totodată, limitele dreptului de îndrumare, control și intervenție a organelor ierarhic superioare întreprinderilor în activitatea economico-financiară a acestora ;

— introducerea regulilor de autogestiune ca principiu fundamental al conducerii și funcționării întreprinderii, ceea ce implică, imperativ, realizarea de beneficii și pe baza acestora, un sistem de fonduri proprii care să asigure autofinanțarea cu mijloace fixe și circulante ;

— generalizarea principiului autogestiunii și a operațiunilor de comerț exterior — începând cu 1 ianuarie 1981 —, în sensul că întreprinderile sînt confruntate direct cu piețele externe, primind pentru mărfurile exportate contra valoarea în lei a valutei obținute și plătind pentru materialele prime importate echivalentul costului lor în valută ;

— instituționalizarea principiului planului unic național, bazat pe elaborarea lui începînd cu veriga de bază — întreprinderea, care ține însă seama de interesele generale ale economiei ;

— instituirea planului de sinteză financiară și instrumentul tehnic de urmărire și control — bugetul de venituri și cheltuieli ; tot în același scop au fost instituite alte două instrumente : balanța activității de comerț exterior și planul de încasări și plăți valutare a fiecărei întreprinderi ;

— perfecționarea sistemului de încheierea raporturilor dintre întreprinderi, prin contracte economice — instrumente juridice menite să asigure traducerea în viață a prevederilor de plan ;

— perfecționarea legislației muncii care contribuie la disciplina în muncă, factor esențial în creșterea productivității, care principală pentru sporirea beneficiilor ;

— instituirea unui sistem de răspundere directă a personalului încadrat în întreprinderi și, în primul rînd, a celor din organele de conducere ;

— perfecționarea activității de control realizat de organe interne ale întreprinderii, precum și de organe specializate ale administrației de stat, în domeniul tehnico-economic, financiar și bancar.

1.3. Rolul statului, în continuă creștere, cu privire la perfecționarea și funcționarea mecanismului economico-financiar al întreprinderii

Principiul fundamental al mecanismului nostru economic — centralismul democratic —, promovat cu consecvență de partid și instituționalizat prin norme de drept, capătă noi valențe în etapa actuală de dezvoltare a economiei naționale.

La Plenara lărgită a Comitetului Central al P.C.R., din 1—2 iunie 1982, tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU, în expunerea făcută a subliniat că „statul, ca reprezentant al întregului popor, trebuie să exercite controlul și să vegheze ca proprietatea întregului popor să fie mai bine gospodărită, să nu fie risipită și să se dezvolte continuu, să asigure ca în toate unitățile să se înlăptuiască neabătut, în condiții cât mai bune, autoconducerea, autogestiunea, creșterea continuă a eficienței economice”.

Statul, ca exponent suprem al națiunii, prin organul suprem legislativ — M.A.N. — și prin Consiliul de Stat, îndeplinește o importanță funcție de edictare a unor norme de drept care contribuie la perfecționarea continuă a mecanismului economic al întreprinderilor ; se armonizează astfel interesele economiei naționale cu cele ale fiecărei unități economice în parte. Cu alte cuvinte, statului îi revine rolul de a crea armătura juridică necesară funcționării mecanismului economico-financiar.

Pe bună dreptate s-a subliniat în expunerea amintită a secretarului general al partidului că „statul, organele sale supreme legislative și executive reprezintă puterea supremă în societatea noastră socialistă. Legile țării și deciziile, în conformitate cu legea, ale organelor de stat sînt obligatorii pentru toți cetățenii țării”.

Așadar, întărirea și lărgirea autoconducerii unităților economice nu slăbește rolul statului în conducerea întregii activități economice ci, dimpotrivă, în virtutea principiului centralismului democratic acest rol crește. Astfel, de exemplu, planificarea dezvoltării economico-sociale, la nivel național ar fi de neînchipuit fără realizarea acestei funcții de către statul nostru socialist. Fără îndoială, așa cum se arată în menționata expunere a secretarului general, rolul statului crește odată cu „îmbinarea răspunderii consiliilor oamnelor muncii, adunărilor generale pentru stabilirea planurilor în fiecare unitate, cu asigurarea unor proporții corespunzătoare între ramuri și sectoare, pentru folosirea rațională a mijloacelor materiale, financiare și omale, în vederea dezvoltării continue a forțelor de producție, a avuției naționale, ridicării bunăstării generale a poporului”.

Funcțiile statului în planificare și organizarea activităților economice se realizează pe multiple planuri :

— prin organul central al administrației de stat — Consiliul de Miniștri — și a organelor sale, specializate, în strînsă colaborare cu organele centrale de partid și de stat se definește planul național unic de dezvoltare economico-socială, care este transformat în lege, prin adoptarea lui de forul suprem legislativ — Marea Adunare Națională ;

— Comitetul de Stat ale Planificării, ca organ specializat al administrației de stat asigură sincronizarea, urmărirea și realizarea planurilor departamentale și teritoriale ;

— Ministerul Finanțelor asigură politica generală financiară a statului, urmărind prin instrumente specifice — bilanț contabil, execuții ale bugetelor de venituri și cheltuieli etc. — îndeplinirea la nivel macroeconomic a tuturor indicatorilor financiar ; împreună cu Banca Națională și celelalte bănci, elaborează planul de credite, care se derulează de către organele bancare, după ce capătă putere de lege ;

— Ministerul Comerțului Exterior și Cooperării Economice Internaționale asigură politica relațiilor economice cu statele lumii, coordonînd și traducînd în viață hotărârile de partid și stat în acest domeniu ;

— ministerele economice, organizează, urmăresc, controlează și răspund de modul în care unitățile economice din subordine își îndeplinesc sarcinile de plan ce le revin din planul național.

Acceptând teza, cu valoare de axiomă, potrivit căreia statul este reprezentantul suprem al proprietarilor și producătorilor, organizatorul vieții comune a întregului popor, a întregii națiuni, rezultă fără îndoială că încă o lungă perioadă rolul său este primordial și, deci, este necesar să se acționeze continuu pentru creșterea răspunderii tuturor organismelor de stat; „este necesar — așa cum a subliniat secretarul general la plenara menționată — ca organele statului nostru socialist, în strinsă colaborare cu organele democrației muncitorești, socialiste, să asigure dezvoltarea echilibrată și proporțională a societății, creșterea forțelor de producție pe teritoriul, un raport corespunzător între diferite ramuri și sectoare de activitate”.

Rolul statului nu se rezumă numai la funcția organizatorică, de planificare și de legiferare; el desfășoară, prin organele sale specializate o riguroasă activitate de control, de diverse forme, printre care, fără îndoială, controlul economico-financiar se situează la loc de frunte. Organele și formele de control vor fi analizate într-o secțiune finală a acestui capitol.

2. CONDUCEREA ÎNTEPRINDERII

2.1. Conceptul de autoconducere — organe de conducere

Privită prin prisma dreptului, noțiunea de conducere cuprinde atât organele de conducere instituționalizate, cât și atribuțiile acestora, dreptul lor de decizie privind funcționarea întreprinderii. Desigur că pe parcursul istoriei sale, multisekulare, întreprinderea a cunoscut variate forme de conducere, evoluind de la forma unipersonală, la diverse formule colegiale sau, mai exact spus, la forme în care conducerea unipersonală era îmbinată cu unele instituții colective de decizie, îndrumare și control.

Dacă în întreprinderea constituită sub forma societății în nume colectiv sau în comandită, din evul mediu, conducerea avea caracterul unipersonal, în întreprinderea de tip modern — societatea comercială pe acțiuni — conducerea unipersonală a președintelui sau a directorului general este directivă de organe colegiale de conducere și control — consiliul de administrație, consiliul de supraveghere și adunarea generală a acționarilor. Oricare ar fi însă forma de conducere a acestor întreprinderi, ele poartă amprenta societății în care se nasc și își desfășoară activitatea: apărarea și dezvoltarea capitalului privat și realizarea de beneficii cât mai mari de către deținătorii capitalului — acționarii.

Odată cu apariția primelor state socialiste, în care mijloacele de producție sînt socializate, devenite bunuri ale întregului popor, a apărut și un tip nou de întreprindere. În aceste condiții, structura organizatorică a conducerii și principiile de funcționare ale întreprinderilor de tip socialist sînt fundamentale diferite.

Principiile socialismului științific referitoare la conducerea economiei au căpătat un cadru juridic corespunzător prin Legea de organizare și conducere a unităților socialiste de stat (nr. 5/1978), care proclamă organizarea acestora pe baza principiului autoconducerii muncitorești și al autogestunii economico-financiare; potrivit acestei legi, în conducerea și gestionarea întreprinderilor se ține seama de faptul că organizarea activității economice se întemeiază pe principiul centralismului democratic, care îmbină în mod organic conducerea unitară a economiei cu autonomia funcțională a fiecărei unități.

Pentru realizarea autoconducerii muncitorești au fost create organe colective corespunzătoare: adunarea generală a oamenilor muncii, organ suprem de directivă, conducere și control al întreprinderii; consiliul oamenilor muncii, organ cu largi atribuții de decizie în conducere și control; biroul executiv al consiliului oamenilor muncii. Atribuțiile organelor colective de conducere și, în primul rînd componentele acestora, dovedesc că ele au un rol general, atotcuprinzător, în sensul că cuprind toate aspectele activității economice și sociale din întreprinderi și operează atât în procesul de elaborare a deciziilor cât și în faza de adoptare și aplicare a acestora.

Legea nr. 5/1978, la art. 54 prevede că „organele de conducere colectivă au caracter deliberativ, desfășurându-și activitatea în prezența a cel puțin două treimi din numărul membrilor și adoptă hotărâri cu votul a cel puțin jumătate plus unu din numărul membrilor ce le compun. În cazurile în care președintele sau prim-vicepreședintele consiliului oamenilor muncii de la centrală are păreri diferite față de majoritatea membrilor consiliului, problema asupra căreia nu s-a realizat un acord se supune organului ierarhic superior pentru a decide. În caz de divergență între președinte și majoritatea membrilor biroului executiv al consiliului oamenilor muncii, problema asupra căreia nu s-a realizat un acord se supune consiliului oamenilor muncii pentru a decide. Hotărârile consiliului oamenilor muncii și ale biroului executiv se consemnează în scris precizându-se sarcinile trasate precum și persoanele răspunzătoare de aducerea lor la îndeplinire. Lucrările de secretariat ale organelor de conducere colectivă se țin de șeful compartimentului planificare sau financiar sau de o altă persoană din aceste compartimente, desemnată de biroul executiv”.

Art. 55 din același act normativ prevede în continuare următoarele: „Ședințele de lucru ale consiliului oamenilor muncii au loc o dată pe trimestru la centrale și o dată pe lună la întreprinderi; ședințele de lucru ale biroului executiv al consiliului oamenilor muncii au loc decadal atât la centrală, cât și la întreprindere. Ședințele de lucru ale consiliului oamenilor muncii și biroului executiv pot avea loc și ori de câte ori este nevoie, la inițiativa președintelui, prim-vicepreședintelui sau la cererea a cel puțin o treime din numărul membrilor”.

Organele colective de conducere sînt ajutate în activitatea lor de către comisii pe domenii: comisia pentru productivitatea muncii și organizarea științifică a producției și muncii; comisia pentru calitatea producției și eficiența economică; comisia pentru dezvoltare, investiții și progres tehnic; comisia pentru aprovizionare, desfacere, export — import; comisia pentru buna gospodărire și apărare a proprietății obștești; comisia pentru probleme sociale; comisia de pregătire și perfecționare, încadrare și promovare în muncă.

Alături de organele colective, echipa de conducere a unei întreprinderi este întregită de persoane cu funcții de conducere și decizie: directorul, inginerul șef, contabilul șef. Desigur că pe lângă aceste organe de conducere, importante atribuții revin și șefilor de compartimente funcționale, tehnice sau direct de producție.

2.2. Adunarea generală a oamenilor muncii

For suprem de conducere a unităților economice, adunarea generală a oamenilor muncii funcționează în toate cele trei forme organizatorice: întreprindere, centrală, unitate componentă.

a) **Adunarea generală a oamenilor muncii din întreprindere.** Este constituită din totalitatea personalului propriu al întreprinderii, avînd largi atribuții, care pot fi astfel sintetizate:

- dezbate și adoptă măsurile necesare pentru realizarea planului propriu, precum și angajamentele colectivului de muncă privind depășirea indicatorilor de plan;

- aprobă contractul colectiv de muncă;

- dezbate și aprobă planul de venituri și cheltuieli pentru fondul destinat acțiunilor sociale și stabilește obiectivele cu caracter social care urmează a fi construite;

- analizează mersul îndeplinirii sarcinilor de plan, pe baza dării de seamă prezentată de consiliul oamenilor muncii și adoptă măsurile corespunzătoare;

- aprobă programul de elaborare și reexaminare a normelor de muncă și analizează activitatea desfășurată pentru ridicarea nivelului tehnic și calitativ al produselor și de promovarea tehnologiilor noi;

- repartizează fondul de participare la beneficii;

- aprobă darea de seamă anuală, pe bază de bilanț;

— aprobă numărul de membri în consiliul oamenilor muncii și în biroul executiv, desemnează pe președinte și alege vicepreședinți, reprezentanți ai oamenilor muncii ;

— confirmă anual în funcție cadrele de conducere și se pronunță asupra propunerilor de promovare în funcții de conducere ;

— hotărăște eliberarea din funcție a cadrelor din conducere care au săvârșit abateri grave sau care dau dovadă de lipsă de răspundere ;

— hotărăște desfacerea contractului de muncă — hotărâre care este definitivă — pentru ceilalți oameni ai muncii care se fac vinovați de abateri grave de la disciplina muncii ;

— hotărăște asupra numărului de personal ce se încadrează în unitate, în strânsă corelare cu indicatorii de plan, și repartizarea acestora pe secții, fabrici etc.

b) **Adunarea generală pe centrală.** Potrivit art. 66 din Legea nr. 5/1978, „adunarea generală a oamenilor muncii pe centrală se compune din membrii consiliului oamenilor muncii al centralei, al consiliilor oamenilor muncii din întreprinderile subordonate și unitățile componente sau ai birourilor executive ale acestora, precum și din reprezentanți ai oamenilor muncii din unitățile centralei, al căror număr se stabilește de conducerea centralei împreună cu comisia organizațiilor sindicale ale unităților centrale. La adunările generale pe centrale vor participa din partea ministerelor, a celorlalte organe centrale sau locale, ministrul sau, după caz, conducătorul organului central sau local, adjuncți ai acestora sau alți membri ai consiliului de conducere ; la adunarea generală va participa de asemenea, reprezentantul sindicatelor, delegat de uniunea sindicatelor pe ramură”.

c) **Adunarea generală la unitățile componente.** Potrivit art. 79 din Legea nr. 5/1978, la uzine, fabrici, exploatari, grupuri de șantiere, secții, ateliere, loturi, autobaze și celelalte unități componente se organizează adunări ale oamenilor muncii. Aceste adunări din unitățile componente aplică corespunzător atribuțiile stabilite pentru adunările generale ale oamenilor muncii din întreprinderi. Ele se desfășoară în perioada premergătoare desfășurării adunărilor generale de la întreprinderi. La adunările oamenilor muncii din unitățile economice fără personalitate juridică participă membri ai consiliului oamenilor muncii sau biroului executiv pe centrală sau întreprindere, reprezentanți ai secțiilor cu care colaborează în producție, alte cadre care concurează la bunul mers al unității.

d) **Executarea hotărârilor.** Modul în care se execută, se urmărește și se comunică executarea hotărârilor luate de adunările generale este riguros reglementat. Astfel, art. 70 din Legea nr. 5/1978, prevede că „Consiliile oamenilor muncii au obligația de a analiza propunerile făcute în adunările generale, de a lua măsuri pentru aplicarea celor care se dovedesc eficiente. Propunerile făcute în cadrul adunărilor generale, care depășesc posibilitățile de soluționare ale organelor de conducere colectivă, se vor înainta organului cărui îi este subordonată unitatea respectivă, care în termen de 30 de zile va răspunde asupra modului de rezolvare ; consiliile oamenilor muncii din centrale vor informa organele de conducere colectivă din întreprinderi, iar acestea din urmă întregul personal muncitor, în termen de 30 de zile, asupra modului în care au fost rezolvate”.

2.3. Consiliul oamenilor muncii

Organ colectiv de conducere, cu largi atribuții consiliile oamenilor muncii se înființează și funcționează la toate tipurile de unități economice.

a) **Consiliul oamenilor muncii din întreprinderi.** Legea nr. 5/1978, la art. 33 prevede următoarele : „Consiliul oamenilor muncii se constituie din cadre cu muncă de răspundere de partid și de stat, specialiști cu înaltă experiență, reprezentanți aleși ai oamenilor muncii. În unitățile unde lucrează oameni ai muncii din rindul naționalităților con-

locuitoare, din consiliu fac parte și oameni ai muncii aparținând acestor naționalități. În funcție de mărimea și complexitatea întreprinderii, consiliul oamenilor muncii cuprinde 15 pînă la 35 persoane și are următoarea componență :

a) președinte, funcție în care este desemnat secretarul organizației de partid pe întreprindere ;

b) prim-vicepreședinte, funcție în care este desemnat directorul întreprinderii ;

c) vicepreședinte, funcție în care este desemnat președintele comitetului sindicatului ;

d) vicepreședinte, funcție în care este ales un reprezentant al oamenilor muncii, muncitor care lucrează direct în producție ;

e) vicepreședinte, funcție în care este desemnat secretarul organizației Uniunii Tineretului Comunist ;

f) membri :

— directorii adjuncți sau, după caz, inginerul șef și contabilul șef ;

— șeful compartimentului controlului tehnic de calitate ;

— președinta comisiei de femei pe întreprindere ;

— șefii unor compartimente de muncă, conducători ai celor mai importante ateliere, secții, șantiere, uzine, precum și specialiști de înaltă calificare și oameni de știință.

Membrii consiliului oamenilor muncii din rindul acestor cadre sînt numiți de către organul cărui îi este subordonată întreprinderea pe baza propunerilor adunării generale a oamenilor muncii ; membrii consiliului oamenilor muncii din afara întreprinderii se numesc cu acordul conducerii unității din care fac parte :

— 7 pînă la 17 reprezentanți ai oamenilor muncii aleși la fiecare doi ani în adunările generale ale oamenilor muncii, din rindul muncitorilor, maștrilor, personalului tehnic, economic și de altă specialitate ; cel puțin 75 la sută din numărul reprezentanților oamenilor muncii vor fi muncitori și maștri care lucrează nemijlocit în producție.

La întreprinderile cu un număr mare de femei, președinta comisiei de femei va fi desemnată și în funcția de vicepreședinte al consiliului oamenilor muncii”.

Consiliul oamenilor muncii are largi atribuții pe care le sintetizăm în cele ce urmează :

— în domeniul planificării : elaborează planurile cinci-ale și anuale, cu respectarea nivelurilor orientative și a normativelor de plan stabilite de centrală și aprobă defalcarea indicatorilor pe unitățile componente ; are competența să aprobe și modificările ce se impun ;

— în domeniul organizării producției : aprobă structura organizatorică, regulamentul de organizare și funcționare, hotărăște înființarea secțiilor, atelierelor, șantierei etc. ; stabilește programul de elaborare și reexaminare a normelor de muncă locale și programul de creștere a productivității muncii ;

— în domeniul gestiunii întreprinderii : elaborează bugetul de venituri și cheltuieli, aprobă bilanțul, analizează situația financiară și ia măsuri pentru utilizarea cu maximum de eficiență a fondurilor ;

— în domeniul personalului : organizează pregătirea și perfecționarea profesională și de ridicare a conștiinței socialiste ; discută și se pronunță asupra propunerilor de numire a noulor cadre de conducere ; hotărăște încadrarea și eliberarea din funcție a personalului de conducere a uzinelor, fabricilor etc., a șefilor de secție, ateliere etc. ; elaborează împreună cu sindicatul contractul colectiv de muncă ; analizează și controlează aplicarea programelor de asigurarea condițiilor de muncă și viață ale personalului ; asigură constituirea și folosirea fondului pentru construcții de locuințe și alte investiții cu caracter social ; aprobă regulamentul de ordine interioară ;

— numește membrii biroului executiv și analizează periodic modul în care acest organ colectiv de conducere și-a desfășurat activitatea ;

— prezintă dări de seamă asupra activității întreprinderii, în fața adunării generale a oamenilor muncii.

b) **Consiliul oamenilor muncii din centrale.** Componența acestui organ colectiv de conducere este reglementată prin Legea nr. 5/1978, care la art. 44 prevede: „Consiliul oamenilor muncii al centralei, în funcție de mărimea și complexitatea acesteia, cuprinde 35 pînă la 53 membri și se compune din:

a) **președinte**, funcție în care este desemnat directorul general al centralei;

b) **vicepreședinte**, funcție în care este desemnat secretarul comitetului de partid al întreprinderii pe structura căreia este constituită centrala; la centralele cu aparat distinct în această funcție va fi desemnat secretarul organizației de partid a întreprinderii celei mai reprezentative;

c) **vicepreședinte**, funcție în care este desemnat unul din directorii generali adjuncți ai centralei; la centralele cu aparat distinct în această funcție va fi desemnat unul din directorii centralei;

d) **membri:**

— **directorii din centrală, inginerul șef și contabilul șef;**

— **președinți ai consiliului oamenilor muncii, președinți ai birourilor executive și alte cadre de conducere din întreprinderile subordonate și unitățile componente, numiți de conducerea organului ierarhic superior la propunerea directorului general al centralei;**

— **3 pînă la 10 membri, specialiști din cadrul centralei și din afara acesteia, cadre didactice, oameni de știință, reprezentanți ai organelor financiar-bancare și alte cadre cu experiență îndelungată și înaltă calificare; organul ierarhic superior centralei, la propunerea directorului general, stabilește numărul acestor membri și îi numește pe aceștia; membrii consiliului oamenilor muncii din afara centralei se numesc cu acordul conducerii unității din care fac parte;**

— **5 pînă la 15 reprezentanți ai oamenilor muncii, muncitori și maeștri, din principalele întreprinderi subordonate sau unități componente ale centralei, aleși la fiecare doi ani în adunările generale ale oamenilor muncii din aceste unități;**

— **președintele comisiei organizațiilor sindicale din unitățile centralei.**

Numărul reprezentanților oamenilor muncii se stabilește de adunarea generală a oamenilor muncii pe centrală. Întreprinderile din care vor fi aleși reprezentanții oamenilor muncii se stabilesc de centrală împreună cu uniunea sindicatelor de ramură, cu acordul comitetului județean de partid din județul în care funcționează întreprinderea.

În continuare, art. 45 din același lege prevede că la ședințele consiliului oamenilor muncii al centralei în care se dezbate unele probleme de importanță deosebită pentru ansamblul activității acesteia, cum sînt aprobarea planului, a bilanțului, studiul privind dezvoltarea în perspectivă, profilarea și specializarea producției în unitățile centralei, vor participa și secretarii organizațiilor de partid, directorii și președinții comitetelor sindicatelor din întreprinderile și celelalte unități ale centralei. La dezbaterile în consiliul oamenilor muncii al centralei a unor probleme care privesc activitatea unei întreprinderi subordonate centralei vor fi invitați și secretarul organizației de partid, directorul, președintele comitetului sindicatului și secretarul organizației U.T.C., din întreprinderea respectivă.

Atribuțiile consiliului oamenilor muncii din centrală se diferențiază de ale organului similar din întreprindere nu prin structura lor, ci prin sfera de cuprindere, care se referă, ca regulă generală, la toate unitățile economice componente. Printre aceste atribuții enumerăm pe cele mai importante: aprobă planurile cincinale și anuale, precum și bugetul de venituri și cheltuieli pe centrală; aprobă pentru întreprinderile și unitățile componente modificări în structura sortimentelor produselor ce se nominalizează prin plan; aprobă măsuri de profilare și specializare a

unităților componente; discută și se pronunță asupra propunerilor de numire a noilor cadre de conducere ale centralei; hotărăște încadrarea și eliberarea din funcție a directorilor întreprinderilor și unităților componente etc.

c) **Consiliul oamenilor muncii din unitățile componente.** Legea nr. 5/1978, art. 78, prevede că consiliile ale oamenilor muncii ale acestora se pot organiza și la unitățile economice fără personalitate juridică — uzine, fabrici, exploatarea, grupuri de șantiere, stații de utilaj transport, autobaze, mari secții de producție și alte unități cu organizare similară — stabilite de consiliul oamenilor muncii al centralei sau întreprinderii din care fac parte, cu acordul biroului executiv al consiliului de conducere al ministerului sau, după caz, al comitetului executiv al consiliului popular județean. Prevederile privind organizarea și funcționarea consiliilor oamenilor muncii ale acestora, stabilite pentru întreprinderi, se aplică în mod corespunzător și unităților economice fără personalitate juridică.

Atribuțiile acestor organe de conducere colective se adaptează dintre cele pe care le au întreprinderile din componența centralei.

2.4. Biroul executiv

În cadrul unităților economice, pentru conducerea colectivă a activității operative, care comportă luarea unor decizii legate de activitatea curentă, Legea nr. 5/1978 prevede înființarea și funcționarea unor organe restrînse de conducere colectivă, denumite birouri executive.

a) **Biroul executiv al întreprinderii.** Potrivit art. 36, din Legea nr. 5/1978, biroul executiv al consiliului oamenilor muncii al întreprinderii se compune din 5 pînă la 11 membri. Numărul membrilor se aprobă de adunarea generală a oamenilor muncii, iar componența nominală de către consiliul oamenilor muncii.

Biroul executiv este alcătuit din directorul întreprinderii, care îndeplinește funcția de președinte, directorii adjuncți sau, după caz, inginerul șef, contabilul șef, precum și alte cadre de conducere și specialiști din cadrul întreprinderii, numiți de consiliul oamenilor muncii din rîndul membrilor săi.

La ședințele biroului executiv participă, de regulă, secretarul organizației de partid. La dezbaterile principalelor probleme privind realizarea sarcinilor economice, precum și la cele care privesc drepturi și obligații ale oamenilor muncii, participă președintele comitetului sindicatului, secretarul organizației U.T.C., și președinta comisiei de femei.

Atribuțiile biroului executiv al întreprinderii pot fi astfel sintetizate:

— în domeniul realizării sarcinilor de plan: aprobă defalcarea pe luni a indicatorilor de plan și urmărește realizarea lor, prin folosirea rațională a utilajelor, materiilor prime și a forței de muncă; stabilește măsuri pentru încheierea contractelor economice, de aprovizionare și desfăcerea la intern și la export; aprobă balanțele materiale pentru care îndeplinește funcția de coordonator etc.;

— în domeniul comercial și gestionarea valorilor materiale: stabilește, cu acordul beneficiarilor, prețurile și tarifele la produsele și serviciile de competența întreprinderii, precum și adaosurile și bonificațiile ce cad în sarcina lor; aprobă volumul total al cheftulelilor ce se pot face pe seama costurilor de producție pentru acțiuni publicitare (reclamă); analizează modul cum se realizează gestionarea bunurilor materiale și ia măsurile ce se impun; aprobă scăderea din gestiune a lipsurilor de valori materiale constatate la inventarierea, dacă acestea nu se datoresc vreunei culpe a gestionarilor;

— în domeniul producției: aprobă, cu acordul organului sindical din întreprindere, normele și normativele de muncă locale; ia măsuri pentru aplicarea corespunzătoare a normelor de protecția muncii, de combatere a poluării mediului înconjurător, de prevenire și stingere a incendiilor; stabilește măsuri pentru îmbunătățirea continuă a con-

dițiilor de muncă, eliminarea noxelor, astfel încât să se evite la maximum posibil prestarea de munci grele și în condiții vătămătoare;

— în domeniul personalului: aprobă retribuirea tarifară de încadrare și celelalte drepturi de retribuire a muncii cuvenite personalului muncitor din întreprindere; nominalizează personalul care poate beneficia de sporuri pentru condiții deosebite și încadrarea în grupele I și II de muncă în vederea pensionării, sporuri de șantier, în limita criteriilor aprobate de organul ierarhic superior; aprobă promovarea în trepte și gradații a personalului unității și reducerea vechimii minime necesare pentru promovare, potrivit reglementărilor legale; aprobă transferul în interesul serviciului fără avizul organului ierarhic superior pentru personalul de execuție din întreprindere; pentru personalul de specialitate cu pregătire superioară din învățământ, sănătate sau din alte ramuri ale economiei la care legea de domeniu prevede avizul ministerului coordonator, transferul în interesul serviciului se va face cu acest aviz; aplică sancțiunile disciplinare, în condițiile și cazurile prevăzute de lege, cadrelor de conducere ale uzinelor, fabricilor, exploatareilor, grupurilor de șantier și altor unități similare, precum și șefilor de secții și servicii; aprobă, cu confirmarea organului ierarhic superior, indicatorii de plan pentru acordarea retribuirii personalului muncitor la care nu au fost stabiliți asemenea indicatori.

b) **Biroul executiv al centralei.** Legea nr. 5/1978, art. 47, stabilește că biroul executiv din centrală se compune din 7 pînă la 13 membri și este alcătuit din directorul general care îndeplinește funcția de președinte, directorii centralei, alte cadre de conducere și specialiști din cadrul acesteia, precum și președintele comisiei organizațiilor sindicale din unitățile centrale.

Numărul membrilor biroului executiv se stabilește de adunarea generală a oamenilor muncii, iar componența nominală a acestuia de către consiliul oamenilor muncii al centralei.

Atribuțiile biroului executiv al centralei se deosebesc calitativ prin aceea că ele privesc activitatea curentă atât a centralei cît și a unităților economice (inclusiv întreprinderi) componente. Ele sînt stabilite prin art. 48 din Legea nr. 5/1978.

c) **Biroul executiv al unităților componente.** Potrivit art. 78, din Legea nr. 5/1978 se pot înființa birouri executive și la unitățile economice fără personalitate juridică.

Normele de organizare și funcționare a birourilor executive din cadrul unităților componente sînt aceleași ca acelea arătate pentru întreprinderi.

2.5. Directorul de întreprindere — directorul general de centrală

Conducerea directă a unităților economice se realizează prin directori și, respectiv directori generali.

a) **Directorul întreprinderii.** Legea nr. 5/1978, art. 39, prevede că directorul întreprinderii asigură conducerea curentă a unității, aduce la îndeplinire hotărârile consiliului oamenilor muncii și ale biroului executiv, precum și sarcinile stabilite de organul căruia îi este subordonată întreprinderea, în care scop are o gamă largă de atribuții, pe care le reproducem în cele ce urmează:

— ia măsuri pentru realizarea tuturor indicatorilor ce revin întreprinderii din planul național unic de dezvoltare economică și socială și din bugetul de stat, creșterea laturilor calitative ale activității de producție, buna organizare a producției și a muncii, ridicarea continuă a eficienței economice a activității întreprinderii, crearea condițiilor corespunzătoare de muncă pentru întregul personal muncitor;

— stabilește măsuri pentru îmbunătățirea calității produselor, aprobă normele tehnice de întreprindere, organizează controlul tehnic de calitate pe faze de fabricație, asigură

documentațiile tehnice pentru realizarea de produse noi și modernizarea celor existente, precum și mijloacele corespunzătoare de măsurare și control;

— stabilește măsuri pentru aprovizionarea ritmică, corespunzător cerințelor procesului de producție, cu materii prime, materiale, combustibili și energie, asigurînd aplicarea măsurilor adoptate pentru reducerea consumurilor de materii prime, materiale, eliminarea cheltuielilor neproductive, optimizarea stocurilor de valori materiale;

— aprobă planurile de transport cu mijloace proprii, urmărește și răspunde de utilizarea corespunzătoare a acestora;

— asigură și răspunde de organizarea controlului financiar preventiv, controlului financiar intern, controlului ierarhic operativ curent și a inventarierii patrimoniului unității, precum și a aplicării măsurilor privind integritatea patrimoniului întreprinderii și recuperarea pagubelor aduse avutului obștesc;

— aprobă compensarea cantitativă a lipsurilor cu plusurile constatate la inventariere, potrivit normelor legale; stabilește termenele de efectuare a inventarierii patrimoniale;

— încadrează și eliberează din funcție personalul de execuție din unitate și alt personal care nu este prevăzut în competența organelor de conducere colectivă;

— ia măsuri pentru cunoașterea de către întregul personal muncitor a hotărîrilor de partid și actelor normative care vizează activitatea unității și asigură respectarea întocmai a acestora;

— asigură aplicarea principiului muncii colective în activitatea desfășurată de către biroul executiv; urmărește ca fiecare membru al biroului executiv să participe activ la rezolvarea problemelor, să îndeplinească sarcinile ce-i sînt încredințate;

— asigură informarea operativă a membrilor consiliului oamenilor muncii și biroului executiv asupra desfășurării activității unității, a principalelor probleme rezolvate și a măsurilor adoptate.

b) **Directorul general al centralei.** Lege nr. 5/1978, prin art. 50, stabilește că directorul general asigură conducerea curentă și aduce la îndeplinire hotărârile consiliului oamenilor muncii, ale biroului executiv și ale adunării generale a oamenilor muncii pe centrală. De asemenea, îndeplinește sarcinile organului ierarhic superior căruia îi este subordonată centrala.

Prin actul normativ citat sînt arătate, în mod detaliat atribuțiile care revin directorului general de centrală, care sînt specifice unui organ de conducere la nivelul marilor unități coordonatoare.

c) **Directorul — organ al unității economice.** În literatura de specialitate și în practică s-a pus problema: În ce calitate acționează un director de întreprindere? La această întrebare dă răspuns parțial art. 40 din Legea nr. 5/1978, potrivit căruia „Directorul întreprinderii angajează unitatea în raporturile cu persoanele juridice și fizice, precum și în fața organelor juridiccionale. De asemenea, poate da imputernicire de reprezentare în acest scop și altor cadre din întreprinderea respectivă”.

Din textul citat rezultă că directorul unității nu intră direct și personal în astfel de relații cu celelalte persoane juridice sau fizice, ci ca organ al unității, în numele acesteia și pentru ea, iar actul său licit sau ilicit este considerat ca actul juridic al persoanei juridice însăși.

Pentru a evita eventuale confuzii, precizăm că în astfel de relații cu alte persoane (fizice sau juridice) directorul nu are calitatea de parte în contract. Această calitate o poate avea numai întreprinderea. În limitele competenței sale, directorul reprezintă și angajează întreprinderea față de alte persoane juridice sau fizice, iar actele sale făcute în cadrul puterilor conferite sînt considerate ca înseși actele organizației socialiste.

3. AUTOGESTIUNEA ECONOMICO-FINANCIARĂ

3.1. Noțiune — elemente componente

Cînd am analizat personalitatea juridică a întreprinderii, am arătat că o trăsătură caracteristică a acesteia o constituie dreptul la un patrimoniu propriu, format dintr-o fracțiune a proprietății unice de stat asupra mijloacelor de producție, patrimoniu menit să creeze condițiile materiale indispensabile îndeplinirii obiectului de activitate atribuit prin actul de înființare. Existența acestui patrimoniu implică, în mod necesar, administrarea, gospodărirea și gestionarea lui, indiferent de tipul de întreprindere cărui îi aparține; cu alte cuvinte, gestionarea patrimoniului propriu, în sensul larg al termenului, care cuprinde nu numai activitatea de evidență și conservare, ci, în primul rînd, aceea de administrare, respectiv de gospodărire, în scopul realizării obiectului de activitate, este o latură inseparabilă a conceptului de conducere a întreprinderii.

După apariția întreprinderilor de stat, activitatea de administrare a patrimoniului acestora a fost supusă unor reglementări și principii, cunoscute sub noțiunea generică de gospodărire chibzuită, gospodărire socialistă și, mai recent, sub aceea de gestiune economică. Evident, acești termeni exprimă un anumit stadiu de dezvoltare a principiilor de conducere și gestionare economică a întreprinderilor, care, printre altele, nu excludeau ideea subvenționării lor, autofinanțarea nefiind ridicată la rangul de regulă imperativă, generalizată.

Autogestiuinea economico-financiară, în conceptul actualului mecanism de funcționare al întreprinderii, se deosebește de formele anterioare de gestiune economică, printr-o serie de trăsături proprii, care dau elementelor sale componente un conținut calitativ nou.

a) **Autogestiuinea întreprinderii** este o consecință directă, așa cum am arătat, a existenței patrimoniului propriu. Dar, în noul concept autogestiuinea nu se rezumă numai la gestionarea și administrarea valorilor materiale care compun patrimoniul. Într-o accepțiune largă prin autogestiuinea se înțelege autoadministrarea pe fiecare subunitate (secție, atelier etc.) și pe întreaga întreprindere, astfel încît cheltuielile efectuate să fie mai mici decît valoarea produsului nou creat, adică activitatea depusă să fie rentabilă, în condiții de respectare întocmai a parametrilor calitativi prevăzute în actele normative sau prin contracte.

Așadar, trăsătura calitativă nouă a autogestiuinii constă în urmărirea rentabilității pe fiecare loc de muncă și pe total întreprindere, ceea ce permite deplătarea supapelor de scurgere a cheltuielilor neeconomice și, implicit, de închiderea lor.

b) **Autofinanțarea**, imperativ al mecanismului economico-financiar, este principiul care obligă întreprinderea să funcționeze la un grad de eficiență ridicat, care să permită, prin beneficiile realizate, să restituie fondurile inițiale primite și să-și constituie fonduri proprii, ceea ce înseamnă, implicit să se excludă orice formă de subvenționare de la bugetul statului. Evident, autofinanțarea nu oprește utilizarea de credite, dar acestea se acordă în baza unui plan riguros elaborat pe economie și cu respectarea principiilor autogestiuinii: întreprinderile primesc credite bancare prin încheierea de contracte și plătesc dobînzii pentru folosirea lor, care, în cazul nerambursării cotelor de credit la termenele stabilite, devin penalizatoare, fapt care se regresează, negativ, asupra cheltuielilor generale.

Autogestiuinea și autofinanțarea — laturi inseparabile ale autoconducerii întreprinderii — sînt reunite în documentele de partid, în dreptul economic și în literatura de specialitate sub denumirea de **autogestiuinea economico-financiară**.

c) **Rentabilitatea**, rezultat al unei autogestiuini cu eficiență ridicată, este o condiție esențială impusă de lege pentru funcționarea oricărei întreprinderi. Nivelul rentabilității este astfel stabilit încît să asigure un anumit beneficiu minim, planificat. Dimensionarea beneficiului fiecărei întreprinderi reprezintă în sine un complex proces de calcul al eficienței economice a activității destinate evi-

dențierii rezervelor existente și posibilităților de creștere a rentabilității.

Normele de drept care reglementează regimul beneficiilor stimulează interesul întreprinderii de creștere continuă a gradului de rentabilitate. Astfel, în condițiile în care se realizează beneficiul planificat o cotă parte se prelevă la buget, restul rămînd la dispoziția acestora pentru a constitui următoarele fonduri: a) fondul de dezvoltare economică; b) fondul mijloacelor circulante; c) fondul pentru construcții de locuințe și alte investiții cu caracter social; d) fondul pentru acțiuni sociale; e) fondul pentru participarea oamenilor muncii la beneficii; f) fondul pentru cercetare științifică, dezvoltare tehnologică și introducerea progresului tehnic; g) fondul pentru protecția muncii; h) alte fonduri prevăzute de dispoziții legale. În cazul în care întreprinderea depășește beneficiul planificat, partea peste plan se împarte în două cote, avînd următoarele destinații: pînă la 60% se lasă la dispoziția întreprinderii, iar 40% și mai mult se prelevă pentru societate; partea care revine întreprinderii, după ce se diminuează cu o cotă ce se prelevă ca vărsămînt la buget și cu sumele care au alte destinații prevăzute de lege, se utilizează pentru suplimentarea următoarelor fonduri ce se află la dispoziția sa: a) fondul de dezvoltare economică; b) fondul pentru construcții de locuințe și alte investiții cu caracter social; c) fondul de participare a oamenilor muncii la beneficii.

d) **Cointeresarea personalului** este o componentă a autogestiuinii economico-financiare și se realizează prin sistemul de retribuție după cantitatea și calitatea muncii. S-a accentuat rolul sistemului de retribuție în cointeresarea și mobilizarea colectivului de oameni ai muncii prin măsuri care au vizat creșterea ponderii acordului global, introducerea participării tuturor lucrătorilor la beneficii ca venit direct în funcție de realizarea indicatorilor de eficiență, creșterea retribuției sociale. S-a mai vizat, de asemenea, obținerea unei mai strînse legături între rezultatele activității economice și nivelul veniturilor directe, între veniturile directe ale fiecărui om al muncii în parte și rezultatele întregului colectiv.

La Plenara lărgită a C.C. al P.C.R., din 1—2 iunie 1982, tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU a subliniat că ar trebui ca oamenii muncii să participe direct la dezvoltarea mijloacelor de producție. „În acest sens, ar fi poate bine să ne gîndim ca circa 70 la sută din mijloacele fixe, din fondurile de bază ale unei unități, să fie proprietate comună, dată în administrare, în gospodărire și pentru dezvoltare, colectivului de oameni ai muncii respectiv, iar circa 30 la sută din mijloacele de bază să aparțină oamenilor muncii din unitatea respectivă, pe baza participării fiecăruia cu o contribuție corespunzătoare”. În continuare, secretarul general al partidului a subliniat că „o asemenea reglementare consideră că ar întări răspunderea, în calitate de proprietari, a oamenilor muncii, preocuparea pentru buna desfășurare a activității economice, pentru autoconducere și autogestiuinea”.

e) **Autonomia funcțională a întreprinderii** este considerată în literatura de specialitate un element component al autogestiuinii economico-financiare. În fapt, autonomia funcțională este o consecință directă a personalității juridice, datorită căreia întreprinderile dispun de un sistem de conturi proprii, de evidență contabilă și bilanț și de dreptul de a intra în raporturi juridice, contractuale, financiare și de altă natură, cu alte unități socialiste și cu personalul propriu. Se subliniază, pe drept cuvînt în literatura de specialitate, că autonomia funcțională se înțelege în raporturile directe între întreprinderi și nu față de economia națională, în raport cu care acestea nu sînt autonome, ci sînt integrate în sistemul unic de planificare.

3.2. Planul economic al întreprinderii — indicatorii utilizați.

Am arătat că o latură importantă a mecanismului economico-financiar al întreprinderii îl constituie organizarea activității potrivit cu prevederile de plan, care constituie

o secvență din planul național unic de dezvoltare economico-socială. Așa fiind, activitatea de conducere și auto-gestionare se concentrează în direcția realizării prevederilor de plan, prevederi exprimate prin Indicatorii economiei și financiar.

a) **Mecanismul elaborării planului economic.** Legea nr. 8/1972, stabilind principiul potrivit căruia activitatea de elaborare a planului cincinal pornește de la întreprinderi, stabilește că pentru încadrarea propunerilor acestora în opțiunile generale ale dezvoltării economice, în prealabil, se formulează niveluri orientative și normative de plan. Art. 13 din lege stabilește că „nivelurile orientative se exprimă prin limite minime pentru produsele fizice de bază, producția valorică și export și limite maxime pentru volumele de investiții și import. Normativele de plan prezintă sarcini minime pentru productivitatea muncii, valorificarea materiilor prime, producția și beneficiile la 1000 lei fonduri fixe și maxime pentru costurile de producție și cheltuielile materiale, consumurile de materii prime, materiale, combustibili și energie”.

În baza nivelurilor orientative, întreprinderile — în calitate de titulare de plan —, în colaborare cu organele ierarhic superioare, elaborează propunerile de plan; centralele și alte organe ierarhic superioare ale întreprinderilor asigură integrarea și corelarea propunerilor acestora, după care transmit ministerului din care fac parte, precum și Comitetului de Stat al Planificării, proiectul de plan.

Potrivit normelor de drept prevederile proiectului planului cincinal întocmit și corelat în profil departamental de ramură și teritorial se dezbate și se adoptă de adunările generale ale oamenilor muncii din întreprinderi și centrale și de organele de conducere colectivă din ministere, celelalte organe centrale și de consiliile populare.

Proiectul planului național unic elaborat de Consiliul de Miniștri se examinează de către Consiliul Suprem al Dezvoltării Economice și Sociale și de Camera Legislativă a Consiliilor Populare, după care se prezintă spre adoptare Marii Adunări Naționale.

După adoptarea planului cincinal de către M.A.N., acesta se desfășoară pe ministere și alte organe centrale, centrale și comitete executive ale consiliilor populare județene și al municipiului București, prin decret al Consiliului de Stat. La rândul lor, aceste organe defalcă pe unități direct subordonate prevederile planului național unic. Întreprinderile, în posesia fracțiunii din planul național unic, o defalcă pe subunități, secții și ateliere, luând măsurile necesare pentru realizarea ei. Prima măsură care se ia — prevede art. 19 din lege — este aceea de „contractare integrală a desfacerii producției și aprovizionării tehnico-materiale, în condițiile legii”.

Prevederile planului cincinal sînt actualizate anual în funcție de: resurse noi apărute și posibilitățile de utilizare mai bună a fondurilor de producție și a forței de muncă; de stadiul realizării programului de investiții; de evoluția cererii pe piața internă și externă etc. Actualizarea prevederilor planului anual se aprobă, la propunerea Consiliului de Miniștri, prin decret al Consiliului de Stat, cu cel puțin șase luni înainte de începerea executării planului.

b) **Principali indicatori folosiți de întreprinderi.** Perfecționarea mecanismului economico-financiar a impus o nouă ierarhizare, o îmbunătățire, a indicatorilor de eficiență. S-a urmărit pe această cale să se plaseze în fruntea acestor indicatori care să ofere o mai bună posibilitate de comensurare a eforturilor proprii ale unităților economice, a contribuției acestora la creșterea venitului național și prin urmare o mai bună cunoaștere atât a cerințelor reale ale întregii economii naționale cât și a rezultatelor activităților economice desfășurate. Noua ierarhizare a sistemului de indicatori este astfel chemată să le mărească contribuția la fundamentarea cât mai exactă a sarcinilor de plan în domeniile producției, productivității muncii, valorificării materiilor prime și materialelor, reducerii costurilor de producție, cu un cuvînt, la întărirea autogestiei

economico-financiare, a întreprinderii, la lărgirea răspunderii ei față de o cât mai bună administrare a bunurilor materiale pe care societatea i le-a încredințat.

Ca urmare, tabloul indicatorilor folosiți în analiza activității economice a întreprinderilor este următorul: valoarea producției nete — în industrie, agricultura de stat, construcții, transporturi; indicatori fizici; fondul total de timp de muncă al întreprinderii; sistemul extins și perfecționat al indicatorilor și normativelor de eficiență; fonduri fixe; capacitățile ce se pun în funcțiune; valoarea producției marfă; valoarea producției globale, acestea două din urmă pentru exprimarea volumului de activitate a unor indicatori de eficiență precum și a ritmurilor de creștere. Se constată din această enumerare că indicatorul valoarea producției globale ce deținea locul fruntaș în ierarhia vechiului sistem de indicatori se situează pe ultimul loc fiind înlocuit cu indicatorul valoarea producției nete. Într-adevăr, indicatorul valoarea producției nete și a producției fizice exprimă activități de rezultate și vizează în primul rînd aspecte de calitate, de eficiență.

3.3. Sistemul de credite bancare — categorii de credite

Am arătat mai sus că autofinanțarea întreprinderii prin constituirea de fonduri proprii nu exclude utilizarea de credite bancare. Întreprinderile, oricare ar fi obiectul lor de activitate, pentru a funcționa și pentru a se dezvolta au nevoie de importante resurse financiare pe care le realizează, alături de fondurile proprii, pe calea creditelor bancare, reglementate prin Legea finanțelor (nr. 9/1972).

a) **Resursele de finanțare a întreprinderilor.** Legea menționată reglementează atât finanțarea mijloacelor circulante, cât și a investițiilor și anume:

— finanțarea mijloacelor circulante se asigură din fondurile proprii care au această destinație, din alte resurse temporar aflate la dispoziția lor, precum și din credite bancare;

— finanțarea investițiilor se asigură din fondul propriu de dezvoltare economică, fondul pentru construcții de locuințe și alte investiții cu caracter social și fondul propriu al centralei pentru finanțarea investițiilor, la care se pot adăuga credite bancare.

Așadar, atât finanțarea mijloacelor circulante, cât și a investițiilor poate fi, și este în mod curent, întregită cu credite bancare.

În funcție de destinația și durata creditelor, acestea pot fi:

— pe termen scurt, de pînă la 12 luni, categorie în care se înscriu cele pentru mijloace circulante; peste acest termen se pot acorda credite pentru produsele cu ciclu de producție mai mare de un an, pentru cheltuielile de organizare a șantierei, precum și în alte cazuri admise de normele de drept;

— pe termen lung, categorie în care se înscriu cele pentru investiții și pentru care se acordă termene de pînă la 15 ani, iar în agricultură de pînă la 25 ani.

b) **Categoriile de credite pe termen scurt.** Se acordă pe baza planului de credite și a bugetului de venituri și cheltuieli fiind destinate finanțării activității curente de producție și de circulație a mărfurilor. Aceste credite se acordă de bănci, după caz, pentru:

— efectuarea aprovizionării destinate producției contractate pentru intern și export și pentru acoperirea cheltuielilor aferente;

— finanțarea stocurilor și a cheltuielilor sezoniere formate ca urmare a achiziționării, contractării și prelucrării materiilor prime agricole ș.a.;

— reintregirea fondurilor încorporate în produse livrate, lucrări executate și servicii prestate, aflate în curs de încasare;

— acoperirea cheltuielilor planificate care depășesc în unele trimestre veniturile, inclusiv pentru introducerea tehnicii noi;

— finanțarea stocurilor de produse, mărfuri, ambalaje și alte active;

— finanțarea activității de service, a mărfurilor trimise la probe, încercări, depozite sau consignatie în străinătate și a exponatelor la târgurile sau expozițiile internaționale.

Alături de categoriile de credite de mai sus, care se acordă în baza unei riguroase planificări, în anumite situații întreprinderile mai pot beneficia și de credite neplanificate, menite să soluționeze unele nevoi temporare ale întreprinderilor. În cazurile în care o întreprindere se află într-o situație financiară precară, poate beneficia de credite pentru refacerea capacității de plată, care se acordă cu dobândă majorată și sînt destinate pentru plata aprovizionărilor, a lucrărilor executate și a serviciilor prestate de terți, în conformitate cu contractele economice încheiate. Creditele se acordă pe o durată de cel mult 6 luni, iar în cazurile justificate, cu aprobarea centralei băncii, pînă la 12 luni.

c) **Credite pentru export.** Fabricarea și livrarea mărfurilor pentru export constituie, sub toate aspectele, activități mai complexe în raport cu cele destinate pieței interne. Stabilirea prin contractele comerciale internaționale de export a unor condiții diferite de finisare, ambalare și expediere, aștinerea uneori a livrărilor din motive independente de voința producătorilor, în general, intercalarea factorului timp între momentul în care mărfurile sînt gata pentru export și momentul încasării contravalorii lor, în lei, sînt elemente specifice care trebuie luate în seamă și care impun creditarea întreprinderilor producătoare după reguli proprii, avantajoase, menite să stimuleze și pe această cale activitatea de export.

Plecînd de la factorii enumerați, întreprinderile producătoare de mărfuri pentru export pot beneficia de următoarele categorii de credite:

— **credite cu funcții de avans asupra producției de export contractate;** se acordă, fără dobîndă, pentru contractele de export de mașini, utilaje, echipamente, instalații complexe etc, într-o cotă de 10 din valoarea contractului;

— **credite pentru mărfurile ce nu pot fi expediate;** se pot acorda într-o cotă de 20% din valoarea mărfurilor complet terminate, pregătite pentru export, executate în condițiile și la termenele stabilite prin contractele externe și interne, lotizate, ambalate și pregătite pentru expediere, dar care nu au putut fi exportate din motive independente de unitățile producătoare; se acordă lunar, fără dobîndă;

— **credite pe documente de transport;** se acordă, fără dobîndă, într-o cotă de 20% din valoarea mărfurilor expediate; de aceste credite beneficiază toate întreprinderile producătoare de mărfuri pentru export, indiferent de faptul dacă au beneficiat sau nu de avansul de 10% sau dacă au fost creditate cu 20% pentru neexpedierea mărfurilor la timp din motive ce nu le sînt imputabile: cu alte cuvinte, o întreprindere producătoare poate beneficia atît de credite cu funcție de avans, de 10%, apoi de credite pentru imposibilitatea expedierii, de 20%, precum și de credite „pe documente de transport”, de 20%; cum foarte bine poate să beneficieze numai de ultima categorie de credite — de 20% —, dacă nu a avut vocație pentru creditele din primele două categorii;

— **credite cu dobîndă, pînă la încasarea în lei a prețului în valută;** aceste credite nu pot depăși 90 de zile de la acordare;

— **creditele bancare aferente cotel de garanție;** se acordă în cazul exporturilor de mașini, utilaje și instalații complexe, în măsura în care la decontarea contravalorii mărfurilor livrate întreprinderea de comerț exterior a reținut o cotă reprezentînd garanții tehnice acordate în contractul comercial extern.

Rambursarea creditelor din categoriile celor de mai sus se face la o scadență care nu poate fi determinată cu precizie la data acordării, fiind în funcție de momentul în care întreprinderile de comerț exterior decontează către întreprinderile producătoare contravaloarea în lei a prețului în valută.

3.4. Bugetul de venituri și cheltuieli — instrument de realizare a autogestunii economico-financiare

Bugetul de venituri și cheltuieli se caracterizează prin aceea că se elaborează în baza celorlalte planuri (economice și financiare), fiind astfel un instrument de sinteză financiară, de conducere și de urmărire a realizării autogestunii economico-financiare a întreprinderii. Constituind un plan financiar al întreprinderii, bugetul de venituri și cheltuieli urmează toate principiile și regulile de elaborare a oricărui plan, conținutul lui, procedura de întocmire și condițiile de modificare fiind riguros reglementate prin *Legea finanțelor* (nr. 9/1972).

a) **Elemente componente.** Actul normativ indicat arată că bugetul de venituri și cheltuieli cuprinde: veniturile, cheltuielile și rezultatele financiare din activitatea acestora, încasările din activitatea de comerț exterior, fondurile proprii ce se constituie la dispoziția sa, creditele bancare, vărsămintele la bugetul de stat, alte venituri, resurse și cheltuieli. Pentru a se realiza o imagine mai exactă asupra principalului capitol din buget, respectiv capitolul I, intitulat „Venituri, cheltuieli și rezultatele întreprinderii”, considerăm util să redăm elementele sale esențiale:

— **la veniturile:** încasări din vînzarea producției marfă la intern; încasări din vînzarea producției marfă la export; încasări din desfacerea mărfurilor cu amănuntul prin magazine proprii; încasări din executarea de lucrări și prestații pentru terți; încasări din alte activități; alte venituri, cum ar fi diferențe de preț nefondate, depășirea în unele trimestre a cheltuielilor în raport cu veniturile etc.;

— **la cheltuieli:** cheltuieli aferente producției marfă vîndute și încasate; cheltuieli pentru executări de lucrări și prestații pentru terți; cheltuieli de circulație; cheltuieli pentru alte activități; prelevări pentru societate din valoarea producției nete; impozit pe circulația mărfurilor; alte cheltuieli;

— **beneficiile,** reprezentînd diferența dintre totalul veniturii și cel al cheltuielilor.

Celelalte secțiuni ale bugetului de venituri și cheltuieli sînt: capitolul II — fonduri proprii, creditele și destinația lor; capitolul III — vărsăminte la buget; capitolul IV — date informative privind producția netă, producția globală, fondul total de retribuirea muncii etc; capitolul V — restituirea fondurilor bănești primite de la societate.

b) **Elaborare — aprobare.** Dreptul economic prevede că bugetul de venituri și cheltuieli se elaborează de către organul de conducere colectivă al fiecărei unități socialiste, pe baza indicatorilor de plan și se adoptă, potrivit legii, de către adunarea generală a oamenilor muncii, care stabilește și măsurile ce se impun pentru realizarea acestora. Acestea, elaborîndu-se anual, se defalcă pe trimestre și luni, ceea ce permite analiza executării lui pe perioade de plan mai scurte, confirmîndu-și astfel caracterul de instrument curent de lucru pentru organul colectiv de conducere.

Dacă întreprinderile au în componența lor fabrici, grupuri de șantier, exploatare și alte subunități care au organizată evidența contabilă proprie și urmăresc, deci, distinct, rezultatele lor economice, acestea întocmesc separat bugete de venituri și cheltuieli; aceste bugete se integrează apoi în bugetul de venituri și cheltuieli al unității din care fac parte.

Bugetele de venituri și cheltuieli ale întreprinderii se integrează în sistemul bugetelor de venituri și cheltuieli care se întocmesc de către centrale, ministere sau alte organe centrale și locale, în concordanță cu planul național unic, bugetul de stat, planurile de credite și planul financiar centralizat, cu scopul final de a asigura echilibrul financiar pe ansamblul economiei naționale.

c) **Funcții economice.** Conceput ca un instrument concret de autoconducere, bugetul de venituri și cheltuieli are două funcții principale: funcția de planificare financiară

și funcția de urmărire și control a executării planurilor și indicatorilor economici.

Funcția de planificare financiară se realizează prin conversiunea valorică a principalilor indicatori de plan, astfel încât se obține un tablou de bord care cuprinde, în valori absolute, sarcinile de producție și de comercializare a producției, mijloacele financiare și modalitățile de realizare a acestora, în condiții de eficiență cât mai ridicată, materializate în beneficiile întreprinderii.

Structura bugetului de venituri și cheltuieli permite, încă în perioada de elaborare a planurilor, să se coreleze indicatorii financiari cu cei economici: înscrierea în buget, la poziția „încasări din vânzarea producției marfă” a producției fizice care este fundamentată integral pe contractele economice de livrare; includerea în costuri a unor cheltuieli strict necesare etc. Cu alte cuvinte, prin conținutul său, bugetul de venituri și cheltuieli permite încă din faza de elaborare să fie cunoscute situațiile în care elementele valorii producției nete sînt bine sau insuficient fundamentate, dînd astfel posibilitatea conducerii colective să adopte noi măsuri, de ordin tehnic sau organizatoric, pentru reducerea consumurilor și defalcarea rațională a nivelului total al cheltuielilor. Asemenea măsuri au menirea să prevadă greutățile ce pot să apară pe parcursul executării bugetului de venituri și cheltuieli, asigurînd din timp realizarea beneficiilor planificate (și atunci cînd este posibil, depășirea lor).

Funcția de control se manifestă prin aceea că bugetul de venituri și cheltuieli facilitează organelor colective de

conducere să urmărească modul în care se aduc la îndeplinire prevederile principalilor indicatori: marfă vindută și încasată, modul de formare a valorii producției nete, pe elementele sale componente etc.

Funcția de control a bugetului se manifestă și prin urmărirea pe linie contabilă a modului de executare a acestuia; astfel, prin metodologia de întocmire a bilanțului contabil, întreprinderile sînt obligate să prezinte o anexă la acest document de sinteză, intitulată „Execuția bugetului de venituri și cheltuieli — cap. I, venituri, cheltuieli și rezultatele întreprinderii”.

Pentru ca funcția de control a bugetului de venituri și cheltuieli să se manifeste pe deplin, este necesară o condiție prealabilă, esențială: adoptarea de către organul de conducere colectivă a întreprinderii, ca metodă permanentă a controlului exercitat prin acest instrument financiar; ceea ce implică cu necesitate ca cel puțin la încheierea fiecărei luni să se analizeze modul de executare a bugetului de venituri și cheltuieli, pe perioada expirată, să se depisteze cauzele reale a unor eventuale nerealizări și să se ia măsurile corespunzătoare. Nu trebuie uitat că o autoconducere științifică presupune, înainte de toate, folosirea de metode moderne, științifice, de conducere. Or, conducerea pe baza bugetului de venituri și cheltuieli se înscrie ca o metodă științifică, verificată în practica curentă a unor întreprinderi, fără de care nu se poate presupune aplicarea principiilor care guvernează autogestiunea economico-financiară.

dr. AL. DETEȘAN

Intrebări și răspunsuri

● **Trustul Instalații-montaj, Brașov**; Exploatarea de gospodărie comunală și locativă, Luduș; Întreprinderea pentru industrializarea sfeclii de zahăr, Podari, Dolj; Întreprinderea „Electrocentrale”, Hăteș; Cooperativa „Arta pielăriei”, Bistrița; Întreprinderea de geamuri, Buzău; S.M.A. Topoloveni; Întreprinderea de morărit și panificație, Ploiești; Secția de gospodărie comunală și locativă, Hăteș; Depozitul U.J.C.C., Curtea de Argeș; Spitalul orășenesc, Carei; Inspectoratul silvic, Slobozia; I.A.S. Toporu, Glurgiu; S.M.A. Buziaș; I.C.S. mărfuri alimentare, Sibiu; Întreprinderea minieră, Motru; Întreprinderea de coloranți „Colorom”, Codlea; Întreprinderea „Polux”, Ploiești; C.A.P. Dobrovăț, Iași; Schela extracție, Moșoala, Argeș; Întreprinderea de utilaj minier, Rogojelu, Rovinari; Spitalul orășenesc, Baia de Aramă; Întreprinderea de încălziminte „Hușana”, Huși; Grupul de șantiere, Pitești; Întreprinderea tehnoutilaj, Odorheiu Secuiesc; Depozite UJECOOP, Sînnicolau Mare; Direcția județeană de poștă, Baia Mare; Întreprinderea de exploatare industrială a agregatelor minerale, Tulcea; Schela de foraj, Craiova; I.A.S. Poiana, Turda; Cooperativa „Dunărea”, Zimnicea; Întreprinderea de sticlărie menaj, Berca, Buzău; Asociația economică de stat și cooperatistă, Viziru, Brăila; Întreprinderea mecanică, Bistrița; Întreprinderea forestieră de exploatare și transport Mureș, Reghin; Olga Musteață, Iași; Nicolae Hoanță, Sibiu;

Constantin Crăciun, Alexandria; Ioan Toma, Iași; Dan Mircea, Cociuba Mare, Bihor — Am primit și reținut comenzile dv. pentru lucrarea „Legislația întreprinderii de la A la Z”. Reeditarea acestei lucrări a fost prevăzută pentru trimestrul I 1983. Prima ediție a fost epuizată.

● **Asociația locatarilor 86, Bacău**; Maria Bucu, Iași — Noua lucrare privind administrarea imobilelor este sub tipar.

● **Ionel Ciromănescu, Tecuci** — De mai mulți ani nu mai avem în stoc lucrarea „Gestionarea și controlul valorilor materiale și bănești”.

● **C.A.P. Tansa Negrești, Iași** — Lucrarea „Legislația întreprinderii de la A la Z” a fost editată într-un număr corespunzător cu comenzile primite pînă la data tipării. Cînd și cu ce document de plată ați virat suma respectivă? Pentru toți abonații care au virat în ultimul timp sumele pentru lucrarea amintită, există la I.S.I.A.P. evidența scriptică necesară. După reeditarea acestei lucrări, toți acești abonați vor fi serviți cu prioritate.

● **Centrul de cercetare științifică și inginerie tehnologică pentru vagoane — Arad** — Inițialele instituției dv. menționate pe dispoziția de plată n-au fost înțelese de contabilitatea I.S.I.A.P. Suma respectivă a fost revirată.

● **Jenică Tudorache, Gh. Gheorghiu-Dej** — Sînteți în evidențele I.S.I.A.P. cu un abonament începînd cu luna martie. Deci și pentru această luna trebuie să primiți — de la organul de difuzare a presei din localitatea dv. — numerele apărute.

● **Grupul de șantiere construcții-montaje și reparații în industria chimică, Piatra Neamț (1019/27 aprilie)**; Întreprinderea Combustibilul, București (5244/14 aprilie); Direcția comercială județeană, Maramureș (5420/14 aprilie); Întreprinderea de cercetare și producție materiale semiconductoare, București (7751/22 aprilie); Depoul C.F.R. Simeria (5284/14 aprilie); Centrala de mecanizare pentru construcții industriale, Întreprinderea de reparații, Brăila (1301/5 mai); Întreprinderea avicolă de stat, Brașov (1116/7 mai); Întreprinderea cinematografică a județului Timiș (4 iunie) — În paranteze sînt numerele coletelor poștale și datele de prezentare a lucrării la oficiul poștal de mesagerie. Dacă nu le ridicați — credem că ați fost și reavizați — nu mai putem să le reexpedim.

● **Stroe Pancea, Buzău**; Industria laptelui, Constanța; Direcția județeană drumuri și poduri, Timișoara — Nu v-ați prezentat la poștă pentru a ridica cotele trimise de I.S.I.A.P. Vi se vor restitui sumele respective.

● **Întreprinderea de transport specializat pentru agricultură și industrie alimentară, Cluj-Napoca** — Trebuie să specificați pe mandatul poștal ce reprezintă suma virată. Pentru suma respectivă primiți un abonament la revistă și veți mai primi trei exemplare din Cartea C.A.P.